

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет ветеринарної медицини
Кафедра інфекційної патології, гігієни, санітарії та біобезпеки

Освітньо-професійна програма Ветеринарна медицина
Спеціальність 211 Ветеринарна медицина
Ступінь вищої освіти «Магістр»

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Олег КРУЧИНЕНКО

«_____» _____ 2023 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**тема: «ПРОФІЛАКТИКА ІНФЕКЦІЙНИХ ХВОРОБ
КОТІВ В УМОВАХ ВЕТЕРИНАРНОЇ КЛІНІКИ
«МУХТАР» МІСТА ПЕРЕЯСЛАВА
БОРИСПІЛЬСЬКОГО РАЙОНУ КИЇВСЬКОЇ
ОБЛАСТІ»**

ВИКОНАВ ЗДОБУВАЧ ВИЩОЇ ОСВІТИ

КОРКАЧ ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА

Керівник кваліфікаційної роботи доктор ветеринарних наук, професор Олег
КРУЧИНЕНКО

Полтава 2023 р

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет ветеринарної медицини
Кафедра інфекційної патології, гігієни, санітарії та біобезпеки

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи
на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр»

на тему: «ПРОФІЛАКТИКА ІНФЕКЦІЙНИХ
ХВОРОБ КОТІВ»

Виконав: здобувач вищої освіти за
ступенем «МАГІСТР» групи 1
спеціальності 211 "Ветеринарна
медицина"

КОРКАЧ ТЕТЯНА СЕРГІЇВНА

(прізвище та ініціали)

Керівник Олег КРУЧИНЕНКО

Рецензент Борис КИРИЧКО

Полтава 2023 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет ветеринарної медицини
Кафедра інфекційної, патології, гігієни і санітарії

Освітньо-професійна програма Ветеринарна медицина
Спеціальність 211 Ветеринарна медицина
Ступінь вищої освіти магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

канд. вет. наук, професор

_____ Сергій ПЕРЕДЕРА

«26» вересня 2022 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Коркач Тетяни Сергіївни

Прізвище, ім'я та по-батькові здобувача вищої освіти

1. Тема роботи: «Профілактика інфекційних хвороб котів в умовах ветеринарної клініки «Мухтар» міста Переяслава Бориспільського району Київської області» керівники роботи кандидат ветеринарних наук, завідуючий кафедрою, професор Передера С.Б.; доктор ветеринарних наук, завідуючий кафедрою, професор Кручиненко О.В. затверджені наказами ПДАУ від «26» жовтня 2022 року № «1042-ст», від «12» грудня 2022 року № 1190-ст
2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи «05» червня 2023 р.
3. Вихідні дані до роботи: Профілактика інфекційних хвороб котів на базі ветеринарної «Мухтар» м. Переяслав, Бориспільського р-ну, Київської обл.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):
Розділ 1. Вивчити літературні джерела щодо профілактики інфекційних хвороб котів
Розділ 2. вивчення епізоотичної ситуації щодо інфекційних хвороб котів та аналіз заходів щодо їх профілактики у Бориспільському районі Київської області, а саме: вивчення епізоотичної ситуації щодо інфекційних респіраторних хвороб (інфекційний рінотрахеїт котів, каліцивірусна інфекція), хвороби, що супроводжуються ураженнями лімфоїдних органів (панлейкопенія, інфекційний перитоніт), захворювання грибкової етіології (трихофітія, мікроспорія), вірусні хвороби (сказ).
Розділ 3 Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях.
Розділ 4. Екологічна експертиза.
5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження

Консультанти розділів кваліфікаційної роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видано	завдання перевірено
Економічної ефективності ветеринарних заходів	ПЕРЕДЕРА Ж., професор кафедри паразитології та ветеринарно-санітарної експертизи	27 вересня 2022 р.	
Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях	КОСТЕНКО О., професор кафедри механічної та електричної інженерії	27 вересня 2022 р.	
Екологічна експертиза	ПИСАРЕНКО П., завідувач, професор кафедри екології, збалансованого природокористування та захисту довкілля	27 вересня 2022 р.	

7. Дата видачі завдання: «27» вересня 2022 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	вересень–жовтень 2022 р.	
2	Складання і затвердження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу	26 вересня 2022 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	вересень – листопад 2022 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	грудень 2022 р. – лютий 2023 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	грудень 2022 р. – січень 2023 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	грудень 2022 р. – лютий 2023 р.	
7	Виконання спеціальних розділів	грудень 2022 р. – лютий 2023 р.	
8	Оформлення тексту роботи	березень–травень 2023 р.	
9	Перевірка роботи на виявлення академічного плагіату	17–19 травня 2023 р.	
10	Попередній захист роботи на кафедрі	22–26 травня 2023 р.	
11	Нормоконтроль	22–26 травня 2023 р.	
11	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	29 травня – 02 червня 2023 р.	
12	Захист кваліфікаційної роботи	червень 2023 р.	

Здобувач вищої освіти _____ Тетяна Коркач
(підпис)

Керівник роботи _____ Сергій ПЕРЕДЕРА
(підпис)

Керівник роботи _____ Олег КРУЧИНЕНКО

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ.....	5
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	8
1.1. Сказ	8
1.2. Хламідіоз котів.....	11
1.3. Інфекційний рінотрахеїт котів або герпесвірусна інфекція	13
1.4. Каліцивірусна інфекція	15
1.5. Панлейкопенія котів.....	17
1.6. Інфекційний перитоніт.....	18
1.7. Дерматофітози	20
1.8. Висновок з огляду літератури.....	22
РОЗДІЛ 2. ВЛАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	27
2.1. Матеріали і методи дослідження.....	27
2.2. Характеристика Ветеринарної клініки «МУХТАР».....	28
2.3. Результати власних досліджень.....	29
2.3.1. Епізоотичний стан м. Переяслав Бориспільського району.....	29
2.3.2. Заходи специфічної профілактики	37
2.4. Розрахунок економічної ефективності.....	40
2.5. Обговорення результатів власних досліджень.....	42
РОЗДІЛ 3. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ.....	44
РОЗДІЛ 4. ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА.....	49
ВИСНОВКИ	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54
ДОДАТКИ.....	64

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота написана на 69 сторінках є рисунки, таблиці, додатки та список літературних джерел.

Тема кваліфікаційної роботи: «Профілактика інфекційних хвороб котів в умовах ветеринарної клініки «Мухтар» міста Переяслава Бориспільського району Київської області».

Предмет досліджень – інфекційні хвороби котів

Об'єкт – епізоотологічний моніторинг профілактики інфекційних хвороб котів.

Кваліфікаційна робота виконана на базі ветеринарної клініки «Мухтар» у Бориспільському районі Київської області та на кафедрі інфекційної патології, гігієни, санітарії та біобезпеки ПДАУ.

У роботі розкриті наступні питання: вивчена епізоотична ситуації щодо інфекційних хвороб котів та проведено аналіз заходів щодо їх профілактики у Бориспільському районі Київської області, а саме: вивчення епізоотичної ситуації щодо інфекційних респіраторних хвороб (інфекційний рінотрахеїт котів, каліцивірусна інфекція), хвороби, що супроводжуються ураженнями лімфоїдних органів (панлейкопенія, інфекційний перитоніт), захворювання грибкової етіології (трихофітія, мікроспорія), вірусні хвороби (сказ).

При вивченні епізоотичної ситуації щодо інфекційних хвороб котів та ефективності специфічної профілактики застосовували: епізоотологічний, статистичний, клінічний методи досліджень.

Встановлено поширеність ураження котів на інфекційний рінотрахеїт, каліцивірусну інфекцію, панлейкопенію, інфекційний перитоніт, трихофітію та мікроспорію у місті Переяслав,

Галузь використання проведених досліджень – ветеринарія

ВСТУП

На сьогодні тварини зайняли важливе місце серед людей. Тому не можна недооцінювати значення тварин у біоценозі та житті людини. Вони є невід'ємним елементом екосистеми. Так як відіграють велику роль в біоценозі. До складу кожного біоценозу входять різноманітні види тварин. Вони безпосередньо беруть участь у процесах трансформації енергії, що відбувається в екосистемах, яка утворюється за наслідками життєдіяльності живих організмів. [22, 43]

Людина за часи свого існування приручала різних тварин, а це відіграло велику роль у розвитку людства. Сучасні потреби у спілкуванні з природою відчувається все більше. Зараз представники класу ссавців є невід'ємною частиною життя сучасної гуманної людини. [67,86]

В діяльності лікаря ветеринарної медицини особлива увага приділяється дрібним домашнім улюбленцям особливо котам, що разом живуть людиною. Від них людина отримує духовне задоволення та вдосконалення. Союз людей та котів нараховує багато тисячоліть. [34,92,100]

На сьогодні коти дуже розповсюджені серед інших видів свійських тварин. Україна входить до 10 країн з найбільшою кількістю поголів'я котів. До війни їх нараховували більш ніж 7 мільйонів. А у всьому світі котів нараховується близько 600 млн. [92,93,94]

Ефективна профілактика і боротьба з інфекційними захворюваннями тварин є запорука належного епізоотичного благополуччя в країні. Проблема інфекційних захворювань котів в Україні протягом останніх десятиріч є однією з найбільш поширених у практиці ветеринарних лікарів. Актуальність даної проблеми обумовлена високою розповсюдженістю патологій. За не вчасного проведення протиепізоотичних заходів вони мають стрімку тенденцію до розповсюдження. Це обумовлено швидким розповсюдженням патогенів, що викликають інфекційні хвороби.

В умовах міста Переяслава, Бориспільського району, Київської області спостерігається складна епізоотична ситуація з бездомними тваринами. Відповідно створюються сприятливі умови щодо поширення інфекційних хвороб серед тварин. Недотримання власниками тварин правил профілактики, а саме їх скупчення, загальні місця вигулу де є патогени, сприяють їх передачі та розвитку інфекційних захворювань. Постійними і основними переносниками патогенів є інфіковані безпритульні коти, яких в місті реєструється значна кількість. Окрім того свійські тварини, що перехворіли, передають патогени з носовими виділеннями, слиною, сечею й калом, а також і за безпосереднього контакту з хворими тваринами.

Метою кваліфікаційної роботи було вивчення епізоотичної ситуації щодо інфекційних хвороб котів та аналіз заходів щодо їх профілактики у Бориспільському районі Київської області, а саме: вивчення епізоотичної ситуації щодо інфекційних респіраторних хвороб (інфекційний рінотрахеїт котів, каліцивірусна інфекція), хвороби, що супроводжуються ураженнями лімфоїдних органів (панлейкопенія, інфекційний перитоніт), захворювання грибкової етіології (трихофітія, мікроспорія), вірусні хвороби (сказ).

Методом статистичного моніторингу встановлено поширеність ураження котів на інфекційний рінотрахеїт, каліцивірусну інфекцію, панлейкопенію, інфекційний перитоніт, трихофітію та мікроспорію. На підставі епізоотичних досліджень, інструкцій та рекомендацій проведено вивчення епізоотичної ситуації щодо інфекційних хвороб котів, які реєструються в умовах міста Переяслава, Бориспільського району, Київської області та визначено економічну ефективність ветеринарно-санітарних заходів що здійснювалася лікарями Ветеринарної клініки "Мухтар".

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Сказ

Сказ або водобоязнь (гідрофобія) – гостре вірусне захворювання ссавців, що супроводжується характерними ознаками ураження центральної нервової системи. Хвороба проявляється агресивністю, паралічами та нервовими явищами. Сказ має велике соціальне значення так як є зооантропонозом з абсолютною фатальністю для людини. Захворювання розвивається у котів або у людини, укушених хворою твариною, коли слина, що містить вірус сказу, потрапляє до рани, або травмованої шкіри. [4,5,8,26,55,57,90,102]

Дикі тварини, собаки, а також й коти до 32% є джерелом патогену як для людей так і для сільськогосподарських тварин . [4,5,8,55,58,90,88]

Збудник сказу відноситься до РНК-вмісних вірусів. За класифікацією він віднесений до роду *Lyssa virus* та родини рабдовірусів. Патоген має кулеподібну форму з одним плескатим та іншим заокругленим кінцем. Його розмір від 80 до 180 нм. Вірус вкритий оболонкою. Вона складається з глікопротеїнів та гліколіпідів. Вони зумовлюють гемаглютинуючі властивості вірусу. У складі збудника виявлені ферменти такі як протеїназа та РНК-полімераза. У патогена виявлено 5 структурних білків, у тому числі поверхневий глікопротеїн С, що відповідає за утворення віруснейтралізуючих антитіл, антигемаглютининів та формування імунітету. Нуклеокапсидний антиген забезпечує продукування комплементзв'язувальних та преципітуючих антитіл, які, однак, не здатні захистити тварину від захворювання. [4,5,8,19,48,49,73,98]

Вірус сказу вибірково уражає різні види нервової системи. Він репродукується та накопичується у великій кількості в головному мозку, крім того в меншій кількості в епітелії слинних залоз, наднирниках, периферичних нервових стовбурах, слізних залозах. При репродукції патогену в цитоплазмі

нейронів формуються специфічні включення – тільця Бабеша-Негрі. Вони округлої або веретеноподібної форми, що фарбуються кислими барвниками в яскраво-червоний колір. [4,5,8,48,49,73]

Клінічні ознаки сказу у собак та котів схожі. Хвороба у котів проявляється більшою агресивністю ніж у собак. На інших тварин вони нападають з великою агресивністю. У кішок хвороба протікає дуже гостро у порівнянні з іншими м'ясоїдними тваринами. За появи клінічних ознак тварина гине через дві або чотири доби. За паралітичної форми сказу у хворих тварин агресивність виражена помірно, чи зовсім не проявляється. [4,5,8,48,49,73,90,96]

У холодно кровних тварин є природний імунітет. У сприйнятливих тварин природній імунітет майже не спостерігається. Після вакцинації антирабічною вакциною у м'ясоїдних тварин і людей розвивається набутий імунітет. Він настає через 10- 14 діб після щеплення та зберігається до року. [8,9,10,11,16, 30,97]

ПРОФІЛАКТИКА

Заходи боротьби та профілактики зі сказом тварин здійснюються відповідно Закону України «Про ветеринарну медицину»; інструкції Міністерства сільського господарства і продовольства №5 від 15.03.1994 року «Про заходи щодо боротьби зі сказом» та змінами до інструкції внесеними згідно наказу міністерства аграрної політики №47 від 10 жовтня 2000 р.; наказом Державного департаменту ветеринарної медицини №6 (31 січня 2006 року); наказом Державного комітету ветеринарної медицини №316 (3 вересня 2009 року) та інших нормативних документів. [18,28,33,51, 81]

З метою профілактики сказу необхідно: Проводити боротьбу з безпритульними собаками та котами в мисливських угіддях та зелених зонах навколо міст. Дотримуватись діючих правил утримання собак, котів і хижих тварин у населених пунктах України, затверджених Держжитлокомунгоспом, Міністерством сільського господарства і продовольства та Міністерством охорони здоров'я України 18 червня 1980 року; Європейської Конвенції про

захист домашніх тварин. Доставляти котів в установи ветеринарної медицини для клінічного огляду і профілактичного щеплення проти сказу. Всі коти і собаки, а в зонах постійного неблагополуччя за рішенням Держпроспоживслужби України підлягають обов'язковому щепленню проти сказу лікарями ветеринарної медицини. Тварин, не щеплених проти сказу, вакцинують із профілактичною метою незалежно від пори року. [6,7,8,9,15, 17,25,33,51, 52,53,56,72,77, 81]

Щеплення необхідно обов'язково проводити, починаючи з тримісячного віку (наприклад, вакцинами «Nobivac Rabies» або «Defensor», «Бабіген-Моно», «Біокан-R» та ін.). Кішка при цьому повинна бути абсолютно здорова. Необхідно також попередньо провести дегельмінтизацію. Не можна щеплювати kota живою вакциною від сказу, якщо у кішки виявлений FeLV – вірус котячої лейкемії. Про кожний випадок укусу свійських тварин дикими хижаками, безпритульними чи здичавілими котами, а також при підозрі на захворювання тварин сказом негайно ізолювати таких тварин та повідомляти ветеринарного спеціаліста, який обслуговує господарство, населений пункт. Коти та інші тварини, які покусали людей чи тварин, повинні бути негайно доставлені їхніми власниками (підприємством, установою, організацією та ін.) або особами, які займаються відловом бродячих собак та котів, в найближчу установу державної ветеринарної медицини для огляду та карантинування протягом 10 днів. Результати нагляду за ізольованими тваринами реєструють в спеціальному журналі. По телефону, а потім письмово про них повідомляють медичну установу, в яку звернулися потерпілі від укусу люди. Продаж, купівля та вивезення котів, а також диких тварин в інші міста, райони і області дозволяється лише з благополучної місцевості за наявності ветеринарної довідки з відміткою в ній про щеплення проти сказу не менше, ніж за 30 днів до вивезення. Строк закінчення імунітету у щеплених тварин визначається в залежності від вакцини, що застосовувалась. [6,7,8,9,15, 28, 53,81, 104]

1.2. Хламідіоз котів

Хламідіоз кішок викликається патогенними збудниками, які є внутрішньоклітинними паразитами і називаються хламідіями. Хвороба відноситься до антропозоонозних захворювань інфекційної етіології.

Збудники хламідіозів відносяться до патогенних, облігатних, внутрішньоклітинних, грам-негативних бактерій порядку Chlamydiales, родини Chlamydiaceae, роду Chlamydia. Він має 13 представників (Chlamydia felis, Chlamydia psittaci, Chlamydia suis, Chlamydia avium, Chlamydia caviae, Chlamydia abortus, Chlamydia gallinacea, Chlamydia muridarum, Chlamydia pecorum, Chlamydia Csanzinia, Chlamydia ibsdis, Chlamydia pneumoniae, Chlamydia trachomatis. [2,3,5,11,27,36,38,101]

Хвороба реєструється у всіх країнах світу. Хламідіоз може перебігати гостро, хронічно та латентно. Хвороба серед сприйнятливих тварин та людей інтенсивно поширюється з кожним роком. [2,3,5,11,39,40,41,44]

Хламідії не входять до складу нормальної мікрофлори так як вони патогенні облігатні внутрішньоклітинні паразити та чутливі до антибіотиків.

Хламідії мають як ДНК так і РНК, а також мають рибосоми і розмножуються простим поділом . Але, хламідії не мають мітохондрій і тому репродукція їх відбувається у живих клітинах. Вони не ростуть на штучних живильних середовищах.[40,41,42,50]

Високоінфекційною формою збудника є елементарне тільце (ЕТ), воно може існувати за межею клітини. Але вони поза клітиною хазяїна малостійкі, метаболічно активні та здатні до репродукції патогену.

До хламідіозу сприйнятливі усі статеві та вікові групи більшості видів ссавців. Бактерії родини Chlamidia seae викликають захворювання у риб, амфібій, членистоногих, молюсків , а також і у рослин.[27,101]

Основним джерелом патогену є інфіковані тварини. організму Інфіковані тварини виділяють збудника хвороби з аборт-плодами, плацентою та

плодовими водами, з молоком, сечею, фекаліями, носовим слизом, спермою та іншими екскретами. [2,3,5,11,36,42]

Зараження тварин хламідіями відбувається при прямому контакті тварин, внутрішньоутробно аерогенно, аліментарно, статевим. частіше у в літній час. [2,3,5,11,32,36]

Факторами передачі збудника є виділення інфікованих тварин, та забруднені патогеном підстилка, предмети догляду, молоко та інш. Також хламідії можуть передаватися через інфікованих гризунів синантропну птицю, кліщами (*Ixodes ricinus* та *Dermacentor marginatus*), мухами і пуходами. [2,3,5,8,36,40]

Заражені тварини, у яких відсутні клінічні прояви хламідіозу (латентний перебіг захворювання), можуть бути переносниками збудника. [2,3,5,8,36]

Захворювання може перебігати у вигляді моноінфекції, а також в асоціації з вірусами і патогенними бактеріями. В такому вигляді інфекція протікає більш гостро.

Частіше хворіють тварини, що живуть на вулиці, а також які мають вільно залишати приміщення своїх власників. Відповідно вони і складають загрозу для зараження людей. Тварини від 2 до 6 місяців найбільш сприйнятливі до захворювання. Далі починаючи з однорічного віку сприйнятливість тварин до хламідійної інфекції поступово знижується. Коти старше п'яти років майже не сприйнятливі до інфікування. [2,3,5,8,10,36,40,41,44,103]

Інфіковані тварини тривалий час залишаються хламідієносіями. Імунітет до хламідійної інфекції нестійкий. [2,3,5,8,36,46,103]

Профілактичні заходи спрямовані на неспецифічні або загальні та специфічні або спеціальні. Неспецифічні заходи профілактики хламідіозу у котів передбачають постійне дотримання ветеринарно-гігієнічних норм і правил добробуту тварин. Раціон годівлі тварин повинен бути збалансованим відповідно до віку та їх фізіологічного стану. Корми мають бути якісними. Необхідно постійно здійснювати обробки спрямовані на знищення екто- та ендопаразитів. Уникати стрес факторам. Перешкоджати контакту з іншими

тваринами. Необхідно своєчасно мити та дезінфікувати посуд, предмети догляду, та іграшки тварин. [1,2,7,8,11,29,32,35,39,42,79]

Специфічна профілактика передбачає щеплення тварин. Для зазначеного використовують такі живі вакцини як: «Квадрікет» (Франція, Merial), «KatavacChlamydia» (Fort Dodge Animal Health, США). «Felocel» (Zoetis, США); також можна застосовувати атенуйовану вакцину «Пуревакс RCPCh» (Франція, Merial), та інактивовані вакцини «Fel-o-Vax-4» (США, Fort Dodge Animal Health) й «Forcat» (Нобівак, Intervet Schering-Plough Animal Health); [8,29,39,42,81]

1.3. Інфекційний рінотрахеїт котів або герпесвірусна інфекція

ДНК-вмісний вірус що відноситься до родини Herpesviridae викликає у котів висококонтагіозну гостропротікаючу хворобу з підвищенням температури, ринітами, кон'юнктивитами, дерматитами. Він має ліпопротеїнову оболонку. Збудник вперше виділили в США та ідентифікували як герпесвірус Кранделл і Мауер (1957). Захворювання вперше було описано у США в 1957 р. Фостьєром. Збудник – ДНК-вмісний вірус родини Herpesviridae, має ліпопротеїнову оболонку. Діаметр віріонів – 151–225 нм. Збудник вперше виділили в США та ідентифікували як герпесвірус Кранделл і Мауер (1957). Хворобу вперше описав у США в 1957 р. Фостьєр. Вірус розмножується в культурі клітин нирки кошенят, людини і мавпи, ЦПД настає через 2–3 доби після зараження. Герпесвірус локалізується і розмножується в покривному епітелії глотки. Вірус зберігається при температурі 60–70 °С і рН 6–9 до року. Температура 56 °С інактивує збудника за 20 хвилин, 87 °С – за 4–10 діб, 22 °С – через 50 діб. Чутливий до дії хлороформу і ефіру. Розчини їдкого натру, формаліну і фенолу (1–2 %) інактивують патоген протягом 10 хвилин. [23,24,25,30,60,88]

Патоген поширений в усьому світі. Має різноманітні модифікації. При спалахах захворювання спостерігається висока летальність. [23,25,60,61,89]

Після перенесення гострої форми хвороби тварина стає вірусоносієм, що сприяє розповсюдженню патогену серед сприйнятливих тварин. Кішка - вірусоносій є основним резервуаром збудника хвороби. [8,23,25,60,61,91]

У тварин імунітет в основному пасивний. За рахунок колос трального імунітету кошеня протягом перших тижнів життя захищені від інфекційних захворювань. Рівень материнських антитіл за інфекційного рінотрахеїту котів низький. Вони персистують в організмі тварин до 10 тижнів. Перенесена герпесвірусна хвороба котів не викликає у тварин повного захисного імунітету [2,8,23,24,60,61,72,94]

ПРОФІАКТИКА

Загальна профілактика включає дотримання санітарних норм утримання тварин, збалансовану годівлю, регулярні обробки від гельмінтів та боротьбу з ектопаразитами, виключення контакту з безпритульними тваринами. Потрібно за можливості уникати переохолодження та стресових ситуацій; регулярно проводити дезінфекцію приміщень і предметів догляду. За 5–7 днів до профілактичного щеплення проводять дегельмінтизацію. Для цього можна використовувати «Енваєр», «Гельмістоп», «Дронтал», «Вормікіл» для котів. [2,7, 8,23,31,45, 54,71]

На сьогоднішній час розроблено і застосовується кілька видів вакцин. Живі, ослаблені та інактивовані вакцини для профілактики герпесвірусних інфекцій котів доступні в більшості країн світу. Вони рекомендовані як для парентерального так і для інтраназального введення [2,5,8]

В Україні специфічна профілактика хвороби передбачає застосування вакцин: «Біофел РСН » проти панлейкопенії, герпесвірусів, каліцивірусної інфекції; «Фелоцел-4 » проти панлейкопенії, рінотрахеїту, каліцивірусної інфекції і хламідіозу котів. Вакцинації підлягають лише здорові тварини.

Перший раз кошенят щеплюють у віці 8–12 тижнів, повторно – через 21–28 днів. Вакцину вводять підшкірно в ділянці лопатки кошенятам до 6-місячного віку в дозі 0,5 см³, старшим тваринам – 1 см³ незалежно від маси тіла і породи кішок. Дорослих котів щеплюють одноразово кожного року. Імунітет

формується через 14 днів після другої імунізації і зберігається протягом одного року. Своєчасна вакцинація полівалентними вакцинами «Нобівак» (Nobivac Tricat) застосовується для захисту котів від вірусного рінотрахеїту, каліцивірозу і панлейкопенії.

Для вакцинації тварин у розплідниках бажано використання інактивованих вакцин, якщо поголів'я котів раніше не хворіло на герпесвірусну інфекцію і не виявлено циркуляцію польового штаму патогену [2,7, 8,23,25]

1.4. Каліцивірусна інфекція

Каліцивірусна інфекція синоніми (Feline calicivirus infection (calicivirosis, каліцивіроз, кошачій каліцивіроз, системний каліцивіроз котів) Каліцивіроз котів це гостра, висококонтагіозна хвороба вірусної етіології, що характеризується різким підвищенням температури, ураженням органів дихання і ротової порожнини. [2,5,8,11,68]

Збудник відноситься до дрібних РНК-вмісні безоболонкові віруси, що належать до роду Calicivirus родини Caliciviridae. Віруси дрібні розміром від 30 до 40 нм. Своє ім'я він отримали завдяки характерним чашоподібним виїмкам (від "calices" (лат.) – "чашка"). Серологічно виділено 4 антигенних штама та більше 20 серотипів. В основному за тропізмом вірус епітеліотропний. Є деякі і пантропні штами. Хвороба розповсюджена по всьому світу. Патоген порівняно стійкий до підвищених температур, коливань рН (до 4), ефіру й хлороформу. Окремі штами чутливі до високих рН. У сухому середовищі вірус зберігається 2–3 доби, у вологому – до 10 діб. [8, 68]

Джерелом збудника є хворі тварини та перехворілі вірусоносії з родини котячих (Felidae). Патоген може виділятися з організму тварин разом з носовими витоками, із ротової порожнини, а також з очей, з молоком та екскрементами тварин що одужали до шести місяців.[8,11,69,70,82,83,84,85]

Зараження сприйнятливих тварин може відбуватися за контакту з тваринами вірусоносіями. Також перенос збудника можливий аерогенно або аліментарно, з предметами догляду, обслуговуючим персоналом, власниками тварин. [8,11, 70]

При груповому методі утримання тварин хвороба, коли є велика концентрація кішок на невеликих територіях патоген розповсюджується швидко. Каліцивірусна інфекція спостерігається у вигляді епізоотичних спалахів та може перерости далі у епізоотію. У зв'язку з тим що хвороба розповсюджена у всіх країнах світу її можна віднести до пандемії. [8,11]

Імунітет після перенесення хвороби у тварин не стерильний. [5, 8,11, 70]

ПРОФІЛАКТИКА

Профілактику каліцивірусної інфекції котів так і інших хвороб інфекційної етіології потрібно проводити комплексно використовуючи неспецифічні та специфічні заходи профілактики.

Упередження прямого безконтрольного контакту одних тварини з іншими є одним з основних заходів профілактики інфекційних хвороб. Основні місця де здорові не вакциновані коти можуть можливість заразитися патогеном є приюти, виставки для тварин, гостили, а також під час вільного відвідування виліці. Значно знижує можливість інфікування сприйнятливих тварини є попередження безпосереднього їх контакту з іншими тваринами. [2,5, 7,8,11, 71]

Загальна профілактика включає дотримання санітарних норм утримання, якісну годівлю, регулярні обробки від паразитів, виключення контакту з безпритульними тваринами. Потрібно уникати переохолодження, виключати стресові ситуації, регулярно дезінфікувати приміщення і предмети догляду та можливі предмети контакту. [2,5, 7,8,11, 71,85,86]

Специфічна профілактика передбачає використання вакцин, що спрямовані на формування імунітету. Для цього використовують полівалентні вакцини «Нобівак» (Nobivac Tricat) застосовуються для захисту котів від вірусного рінотрахеїту, каліцивірозу і панлейкопенії, «Мультифел-4» – проти

рінотрахеїту, каліцивірозу, панлейкопенії і хламідіозу і т. д. При спільній імунізації кішок вакцинами від сказу «Нобівак рабіес» (Nobivac Rabies) і «Нобівак трікет» (Nobivac Tricat) спостерігається посилення імунної відповіді тварин на каліцивірусний компонент вакцини. [2,5, 7,8,11,37, 71,87]

1.5. Панлейкопенія котів

Панлейкопенія котів (чума, інфекційний парвовірусний ентерит, тиф, заразний агранулоцитоз) – висококонтагіозна гостро перебігаюча вірусна хвороба ссавців родини котячих, собак, куницевих, єнотових, що характеризується ураженням шлунково-кишкового тракту тварин і значним зниженням загальної кількості лейкоцитів, а також ураженням респіраторних органів, серця, загальною інтоксикацією та зневодненням. Інкубаційний період може тривати до 10 діб. [2,5,8]

Збудник відноситься до ДНК вімісних вірусів із родини парвовірусів (Parvoviridae). Він має діаметр від 20 до 25 нм, а серологічно близький до збудника парвовірусного ентериту собак. У навколишньому середовищі вірус досить стабільний і зберігає свою вірулентність на контамінованих об'єктах більше року. У приміщеннях, у фекаліях і органах хворих тварин за низьких температур може зберігатися до одного року. Патоген досить стійкий до високих температур (при 60 °С гине через годину). За температури 17 – 22 градуси може виживати до 2 років. Хлорне вапно у розведенні 1 до 32 з водопровідною водою швидко знешкоджують збудника. Фламбування на 100% позбавляють оброблені предмети від вірусу. [2,5,8,11,30]

Хворіють частіше молоді коти у 7–12-місячному віці, але іноді й дорослі тварини. Найчастіше масові захворювання тварин спостерігають влітку і пізньої осені, коли нове покоління кошенят втрачає молозивний імунітет. Джерелом збудника є хворі тварини і вірусоносії. З організму хворих тварин, а також тих, які перехворіли, та вірусоносіїв збудник виділяється зі слиною, сечею, фекаліями та іншими біологічними рідинами організму. [5,8, 30]

Зараження може відбутися за прямого контакту з вірусоносієм, інфікованими предметами, повітряно-крапельним шляхом, аліментарним, внутрішньоутробно, з материнським молоком, ектопаразитами.

У перехворівши тварин виробляється імунітет. Повторне зараження тварин відбувається рідко. При захворюванні тварин напруга імунітету у хворої тварини майже зникає також до інших інфекційних хвороб. [8,11,30,59]

ПРОФІЛАКТИКА

Загальні заходи передбачають: повноцінну годівлю тварин, дотримання санітарних норм при утриманні тварин, своєчасне проведення дегельмінтизації і боротьбу з ектопаразитами, а також виключення контакту з бродячими тваринами. [2,5,7,8,11,30]

Обов'язково необхідно проводити дегельмінтизацію та щорічне щеплення тварин від панлейкемії. Специфічна профілактика передбачає застосування вакцин: «Мультифел-4» проти панлейкопенії, рінотрахеїту, каліцивірусної інфекції і хламідіозу котів. Вакцинації підлягають лише здорові тварини. [2,8,11,59]

1.6. Інфекційний перитоніт

Інфекційний перитоніт синоніми FIP (Feline infectious peritonitis) це підгостра або хронічна вірусна хвороба кошачих. Хвороба супроводжується лихоманкою, перитонітом, інколи плевритом, а у кошенят спостерігають анорексією. Ця хвороба вірусної етіології. Вона відома відносно недавно. Патоген, що викликає хворобу був ідентифікований у 1977 році. Збудник відноситься до РНК вмісних вірусів (FIPV) і належить до родини Coronaviridae, роду Coronavirus. Віріони поліморфні, мають розміри від 80 до 120 нм. На їх поверхні є характерні булавоподібні виступи які мають вигляд сонячної корони. Патоген в антигенному відношенні однорідний та серологічно ідентичний. Збудник у навколишньому середовищі малостійкий. [2,5,8,11,30]

Молоді, чистопородні коти і тварини з ослабленим імунітетом найбільш схильні до захворювання на інфекційний перитоніт. Збудник у навколишнє середовище виділяють хворі тварини та тварини що переохворіли з фекаліями, інколи зі слиною. Фактором передачі можуть бути всі інфіковані предмети та одяг власників тварин. Основним шляхом зараження тварин вважається оральний шлях. Можливо також зараження тварин і повітряно-крапельним шляхом. [8,11,30]

Імунітет не стерильний. Тварини після одужання тривалий час залишаються вірусоносіями. [5,8,30]

ПРОФІЛАКТИКА

З метою профілактики інфекційного перитоніту у кішок необхідно уникати стресових ситуацій пов'язаних з утриманням та годівлею тварин. Обмежити їх контакт з іншими тваринами. Власникам тварин дотримуватися правил гігієнічного утримання тварин. [5,7,8, 30]

З метою проведення профілактичного щеплення від інфекційного перитоніту котів рекомендується застосовувати атенуйовану живу модифіковану вакцину ІПК (США) інтраназально. [8,30]

1.7. ДЕРМАТОФІТОЗИ

Мікроспорія відноситься до контагіозних захворювань тварин грибової етіології, а також і до дерматомікозів (дерматофікозів), що характеризуються ураженням шкіри та її похідних. Хвороба також відноситься і до зооантропонозів. Розповсюджена в різних країнах світу, але найвища розповсюдженість її у районах з теплим та вологим кліматом. У котів зустрічається приблизно в три рази частіше, ніж у собак; це один з найпоширеніших зоонозів. [5,8,12,35,80,76, 86,99]

Збудники мікроспорії відносяться до патогенних грибів з роду *Microsporum*. У котів, собак, кролів, свиней, хутрових та хижих звірів, морських свинок, оленів, мавп патогеном є *M. lanosum* (*M. canis*, *M. pelineum*), також у

котів, собак, коней, телят, морських свинок, щурів, мишей – *M. gypseum* (*Achorion gypseum*, *M. lanosum* Bodin), у коней – *M. equinum*, у свиней – *M. pannum*. Мікроспори надзвичайно стійкі у зовнішньому середовищі. В ураженому волосі та у зішкребах зі шкіри тварин спори гриба можуть зберігатися від 2 до 5 років, а у шерсті від 2 до 7 років. У навколишньому середовищі, а саме у гноївці до восьми місяців., а у ґрунті до двох місяців. У паперових пакетах за кімнатної температури спори гриба залишаються життєздатними до 4 років та більше. Під дією сухого жару за температури 110°C спори гриба гинуть через 30 хвилин, а за температури 80°C на протязі двох годин. Під час кип'ятіння вони інактивуються за дві або три хвилини. Трьох відсотковий розчин формальдегіду руйнує вегетативні форми грибів за 15 хвилин. Розчини лугів у концентрації 5-8% знищують спори гриба за 20-30 хвилин. [5,8,11,30]

На мікроспорію найчастіше хворіють коти, собаки, коні, хутрові звірі, кролі, рідше – вівці, кози, свині, олені, мавпи, морські свинки, щури, миші, хижі звірі. Більш сприйнятливі до мікроспорозу молоді тварини. До зооантропофільних грибів, що паразитують тільки на шкірі і в її придатках у людини, найбільш поширений *Microsporum lanosum* (пухнастий, або котячий). [2,5,8,11,12,13,14,30,80]

Тріхофітія (*Trichophytosis*) або стригучий лишай як і мікроспорія відноситься до дерматофітозів і є зооантропонозом. Тріхофітію у тварин і людини, викликають недосконалі гриби з роду *Trichophyton*. Хвороба характеризується появою на шкірі тварин обмежених округлих ділянок з обламаним волосом, покритих кірками і лусочками. Тріхофітія розповсюджена в більшості країн світу, у тому числі і серед котів в Україні. [2,5,8,11,12,13,30,80]

На тріхофітію хворіють тварини будь-якого виду і віку. Хворіє людина. Але найбільш сприйнятливі кошенята, цуценята, а також діти. Ураження кошенят пов'язують, перш за все, з недостатнім розвитком імунної системи, незрілістю ендокринної та інших систем. Сприятливими до захворювання є

тварини зі зниженою резистентністю, при різних імунодефіцитних станах. Важливу роль у розвитку захворювання відіграють гіпо- та авітамінози, нестача у раціоні білка, мікро- та макроелементів. Захворювання може бути пов'язано з патологіями шкіри – як епідермісу, так і дерми. [2,5,8,80]

Збудник стійкий у навколишньому середовищі. У приміщеннях де знаходилися хворі тварини він зберігається до восьми років. У ґрунті не втрачає своєї життєздатності до чотирьох місяців. А у гною до восьми місяців. Спори гриба стійкі до низьких температур та висушування. Сонячне опромінення не руйнує збудника. Температуру сто градусів витримує до двох хвилин, але сухий пар за температурою 110 градусів витримує до однієї години. [5,8,80]

Трьох відсотковий розчин формальдегіду та розчини лугів у концентрації 5-8% знищують спори гриба за тридцять хвилин. [5,8, 80]

ПРОФІЛАКТИКА

Після встановлення діагнозу на трихофітію чи мікроспорію власник повинен ізолювати хвору тварину, обмежити контакт із дітьми, вагітними та хворими. Тварин не можна купати. Усі засоби догляду повинні піддаватися дезінфекції. [7,8,14,47,75,80]

Для профілактики грибкових хвороб у котів, необхідно дотримуватись санітарних норм утримання тварин, забезпечувати якісне годування, періодично використовувати вітамінотерапію і проходити регулярні профілактичні огляди у лікаря з відбором усіх потрібних аналізів. [5,8,30, 80]

Для попередження захворювання дітей і дорослих, необхідно уникати контакту з безпритульними тваринами й тваринами, що мають захворювання на дерматофітози. Можливий контакт з хворими несе загрозу прямого контамінування грибами, тому важливо дотримуватись правил особистої гігієни, не допускати контакту тварин з предметами та одягом що належать людині. [5,8,11, 80,96]

Для профілактики та лікування дерматофітозів рекомендовані ефективні наступні асоційовані вакцини: «Вакдерм», «Вакдерм-Ф», «Мікродерм» і «Полівак-ТМ». Зазначені вакцини у лікувальних дозах

застосовуються, за інструкцією дворазово, а за несприятливого перебігу хвороби – трикратно. З профілактичною та лікувальною метою щеплення проводять внутрішньом'язово у наступних дозах у м'язи стегна: тваринам що мають вік від одного до п'яти місяців від 1 до 1,5 мл, а старше п'яти місяців від 1,5 до 2 мл. У разі застосування вакцини з лікувальною метою використовують дво- і триразове введення вакцини з інтервалом 10–14 діб. Для прискорення відторгнення кірочок уражені ділянки шкіри рекомендується обробляти розм'якшуючими засобами – риб'ячим жиром, ланоліном, вазеліном і іншими мінеральними або рослинними оліями, що використовуються у гуманній та ветеринарній медицині. [8,14,45,47,54,75,80]

1.8. Висновок з огляду літератури.

Інфекційних хвороби котів інфекційної етіології розповсюджені у всіх країнах світу, у тому числі й в Україні. Вони широко поширені серед котів і становлять епізоотичну загрозу як тваринам так і людям. Тим самим сильно перешкоджають епізоотичному благополуччю, як серед домашніх котів, так і у розплідниках та навколишньому середовищі.

Інфекційні хвороби котів - є однією із основних причин захворювань як домашніх так і безпритульних тварин. Інфіковані тварини є резервуаром патогенів, що можуть поширюватися та розповсюджуватися викликати спалахи інфекційних хвороб серед інших представників виду котячих. Таким чином патоген може виходити далеко за межі одного району, області держави. Він і є загрозою для їх власників та всіх представників котячих.

Інфекційні хвороби котів поділяють: хвороби, що супроводжуються ураженням ЦНС (сказ, хвороба Ауескі, правець, ботулізм); на респіраторні хвороби (інфекційний ринотрахеїт, каліцівірусні інфекція, бардотеліоз, туберкульоз пастерельоз); хвороби, що супроводжуються ураженням лімфоїдних органів, тканин та клітин (панлейкопенія, вірусна лейкемія, вірусний імунодефіцит, інфекційний перитоніт); хвороби, що

викликають захворювання шлунково-кишкового тракту, під впливом бактерій родини етеробактер (колібактеріоз, сальмонельоз); хвороби, що характеризуються поліморфізмом (хламідіозу, лептоспіроз, мікоплазмоз); хвороби шкіри грибкової етіології (дерматофітози, а саме мікроспорія, трихофітія).

Сприйнятливими до вірусних хвороб є тварини усіх вікових груп, іноді клінічні симптоми ускладнюються у тих випадках, коли є породні особливості, (брахіцефали, чистопорідні шотландці). Вірусна хвороба така як сказ становить велику загрозу для людей. Ця хвороба є актуальним та важливим питанням як для України так і для інших держав світу. Так як у природі є природні ареали в яких постійно підтримується патоген.

Вірусне захворювання, таке як сказ або водобоязнь (гідрофобія) відноситься до гострих вірусних хвороб ссавців з ознаками ураження центральної нервової системи. Вона супроводжується паралічами, нервовими явищами та агресивністю. Необхідно пам'ятати, що сказ має велике соціальне значення. При розвитку клінічних ознак у людини спостерігається абсолютна фатальність. Захворювання розвивається у вкушених хворою твариною, коли слина з патогеном потрапляє до рани.

Інфекційні респіраторні хвороби котів такі як інфекційний рінотрахеїт, каліцивірусна інфекція, бардотеліоз, туберкульоз, пастерельоз відносяться до висококонтагіозних гостроперебігаючих змішаних інфекцій. Вони характеризуються катаральним запаленням слизових оболонок, ротової порожнини, верхніх дихальних шляхів, та кон'юнктиви. Піддаються лікуванню важко, але якщо своєчасно проводити неспецифічні та специфічні заходи профілактики то зазначені хвороби можна попередити та уникнути.

Дерматофітози, а саме грибкові хвороби котів такі як мікроспорія та трихофітія є заразними хворобами що передаються людям, а особливо дітям, що несе за собою серйозні проблеми зі здоров'ям та тривале лікування.

Патогенні гриби з роду *Microsporum* викликають мікроспорію. Мікроспорією найчастіше хворіють коти, собаки, коні, хутрові звірі, кролі.

Хворіє також і людина. Вівці, кози, свині, олені, мавпи, морські свинки, щури, миші, хижі звірі хворіють на мікроспорію рідше. Більш сприйнятливі до мікроспорії молоді тварини, а також тварини з послабленим імунітетом та шкірними хворобами. В Україні основним розповсюджувачем та резервуаром мікроспорії є коти.

Трихофітією хворіють тварини будь-якого виду і віку. Хворіє також і людина. Але найбільш сприйнятливі кошенята, цуценята, а також діти. Ураження кошенят пов'язують, перш за все, з недостатнім розвитком імунної системи, незрілістю ендокринної та інших систем.

Для профілактики дерматомікози необхідно постійно здійснювати ветеринарно-санітарні заходи щодо утримання тварин та правила особистої гігієни.

Для запобігання розповсюдження хвороб котів інфекційної етіології необхідно приділяти велику увагу профілактиці захворювань, за допомогою неспецифічних та специфічних заходів профілактиці.

При дотриманні ветеринарно-санітарних правил утримання, повноцінній годівлі та експлуатації у тварин покращується супротив до різноманітних стресів, що можуть провокувати різноманітні інфекційні хвороби.

Своєчасне проведення ветеринарно-санітарних заходів упереджує потрапляння патогену до сприйнятливих тварин, а якщо він викликав захворювання то упереджує його розповсюдження.

Специфічна профілактика інфекційних хвороб тварин базується на своєчасному проведенні їх щеплення, з метою створення у сприйнятливих тварин напруженого імунітету, що дає можливість патогену викликати захворювання та розвитку патологічного процесу.

Існує багато розроблених схем лікування та профілактики вище зазначених хвороб. Інфекційні хвороби тварин набагато легше попередити ніж лікувати вже хвору тварину. Для цього необхідно вчасно застосовувати якісні вакцини. Також необхідно забезпечувати якісні умови утримання тварин та

збалансовану повноцінну годівлю якісними кормами й зменшити популяцію безпритульних тварин.

Зазначена проблема потребує додаткового вивчення та удосконалення, як науковцями так і лікарями ветеринарної медицини.

РОЗДІЛ 2. ВЛАСНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

2.1. Матеріал і методи дослідження

Кваліфікаційні робота виконувалася на базі Ветеринарної клініки "Мухтар", міста Переяслава, Бориспільського району, Київської області та кафедри інфекційної патології, гігієни, санітарії та біобезпеки ПДАУ протягом 2022-2023 навчального року.

Об'єктами досліджень були коти, що потрапляли на обстеження та проведення профілактичних заходів до Ветеринарної клініки "Мухтар", міста Переяслава,

Предметом досліджень служили тварини, що підлягали щепленню з метою профілактики інфекційних хвороб котів.

Проведена робота з написання кваліфікаційної роботи умовно розділена на декілька частин. Перша – це аналіз епізоотичної ситуації в місті Переяслав, Бориспільського району, Київської області, що проведений на базі «Ветеринарної клініки "Мухтар", міста Переяслава», стосовно інфекційних захворювань у котів. При аналізі звітних даних щодо епізоотичного обстеження, зважали увагу на наявність інфекційних хвороб у котів.

Інша частина роботи присвячена розробці заходів неспецифічної та специфічної профілактики інфекційних хвороб котів.

Статистичну обробку даних здійснювали шляхом вивчення ветеринарної звітності та журналів обліку «Ветеринарної клініки "Мухтар", міста Переяслава, Бориспільського району, Київської області.

Також проведена робота щодо Екологічної експертизи й охорони праці та безпеки в надзвичайних ситуаціях.

Під час практики збирався матеріал щодо проводимих ветеринарно-санітарних заходів при ліквідації та профілактиці інфекційних хвороб котів у Бориспільському районі Київської області, а саме: вивчена епізоотична ситуація щодо інфекційних респіраторних хвороб (інфекційний рінотрахеїт

котів, каліцивірусна інфекція), хвороб, що супроводжуються ураженнями лімфоїдних органів (панлейкопенія, інфекційний перитоніт), захворювань грибкової етіології (трихофітія, мікроспорія) та вірусної етіології - сказ.

Проведені аналізи заходів з ліквідації та профілактики інфекційних хвороб котів у Бориспільському районі, Київської області. За час проходження переддипломної практики були вивчені літературні джерела, які висвітлюють тему, наказ міністерства аграрної політики та продовольства України.

2.2. Характеристика Ветеринарної клініки «МУХТАР»

Ветеринарна клініка "Мухтар" знаходиться по вулиці Героїв Дніпра 26 А, у місті Переяслав, Бориспільського району. Штат працівників клініки складається з головного лікаря і молодшого лікаря, та двох помічників. Також у клініці є грумер. Він надає гігієнічні послуги для котів і собак. Загальна територія клініки сягає 1200 кв. м. Клініка розташована у двоповерховому приміщенні загальною площею 265 кв.м. Клініка має невелику лабораторію, для проведення лабораторних досліджень Для дослідження крові застосовується Ветеринарний гематологічний аналізатор RT-7600 VET. На території клініки відсутні додаткових приміщень для маніпуляцій з тваринами.
(ДОДАТКИ)

Основними завданнями Ветеринарної клініки "Мухтар" є профілактика, діагностика та лікування незаразних та заразних хвороб тварин та проведення просвітницької інформації щодо ветеринарних питань серед населення. Фахівці клініки проводять огляд тварин, за необхідності дослідження та їх лікування та профілактичні обробки. Співробітники клініки обслуговують тварини, що утримуються у приватному секторі. Вони здійснюють виїзди по місту та району. У Бориспільському районі знаходиться 11 громад і 43 села.

Провідними галузями господарств у районі є птахівництво, свинарство та молочне скотарство. Вони які є у приватному секторі так і колективні великі господарства.

2.3. РЕЗУЛЬТАТИ ВЛАСНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

2.3.1. Епізоотичний стан щодо інфекційних хвороб котів у м. Переяслав Бориспільського району

Епізоотичний стан щодо інфекційних хвороб котів у м. Переяслав Бориспільського району Київської області представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Виявлено інфекційно-хворих тварин з 2020 по 04.2023

ПОКАЗНИКИ		Назва хвороби							Разом	
		Сказ	Панлейкопенія	Інфекційний рінотрахеїт	Каліцивірусна інфекція	Вірусний перитоніт	Мікроспорія	Трихофітія	голів	%
2020 рік	захворіло (гол)	0	55	189	200	52	34	71	601	100
	одужало		51	176	185	20	34	71	537	89,6
	загинуло		4	13	15	32	0	0	64	10,4
2021 рік	захворіло	0	105	174	205	48	41	80	653	100
	одужало		98	165	185	20	41	80	589	91,2
	загинуло		7	9	20	28	0	0	64	8,8
2022 рік	захворіло	0	98	203	225	76	28	65	695	100
	одужало		92	190	195	40	28	65	610	87,8
	загинуло		6	13	30	36	0	0	85	12,2
На.04.2023р.	захворіло	0	20	65	101	30	14	25	255	100
	одужало		19	56	90	15	14	25	219	85,9
	загинуло		1	9	11	15	0	0	36	14,1

За результатами епізоотичних досліджень встановлено, що у місті Переяслав, Бориспільського району, Київської області серед котів з 2020 року

по 04.2023 року реєструються наступні захворювання інфекційної етіології: панлейкопенія, інфекційний рінотрахеїт, каліцивірусну інфекцію, вірусний перитоніт та дерматофітози такі як мікроспорія та трихофітія. Небезпечне для людей антропоозоозне захворювання котів на сказ не було виявлено. (Табл.1)

Місто Переяслав не благополучне до інфекційних респіраторних хвороб котів, неблагополучне до грибкових хвороб, благополучне відносно сказу. У вересні 2021 року на території села Дівички, Дівичкинської територіальної громади було зареєстровано хворого на сказ kota, який покусав чоловіка. У Бориспільському районі був оголошений карантин терміном на 30 днів. Потім була проведена вакцинація тварин від сказу у державних ветеринарних клініках.

Найчастіше у Бориспільському районі реєструються хвороби з незаразної та інфекційні патології респіраторні хвороби котів. Основною причиною цього є не дотримання санітарних умов утримання, відсутність щеплень проти вірусних хвороб домашніх котів і велика популяція безпритульних.

Наслідки лікування тварин з 2020 по 04.2023 у Ветеринарній клініці "Мухтар" м. Переяслав представлені на рисунку 1. З рисунку ми бачимо, що лікування тварин з інфекційною етіологією у клініці за період спостереження проводилося на достатньому рівні. Найбільша захворюваність котів що підлягали лікуванню була за інфекційного рінотрахеїту та каліцивірусної інфекції.

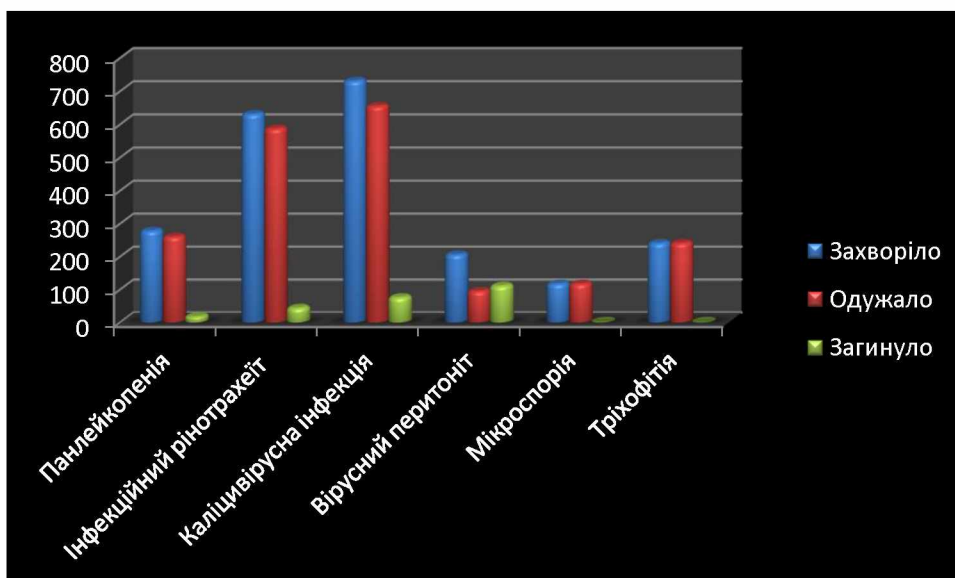

Рис 1. Результати лікування інфекційно-хворих тварин.

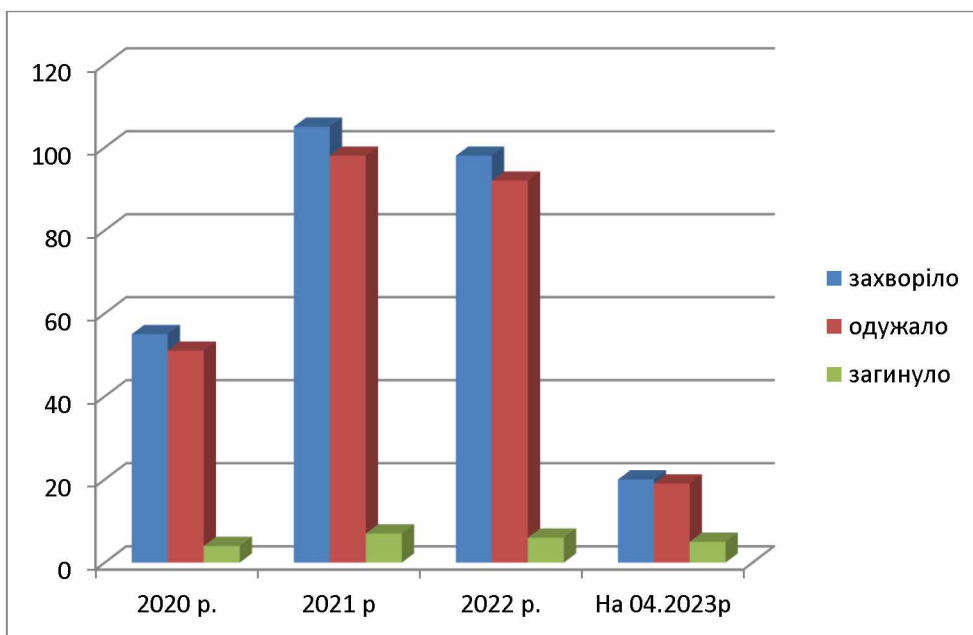
Щодо окремих захворювань таких як панлейкопенія, інфекційний рінотрахеїт, каліцивірусна інфекція, вірусний перитоніт, мікроспорія, тріхофітія то інформація по роком надана у таблицях 2,3,4,5,6,7 та на рисунках 2,3,4,5,6,7.

Таблиця 2.

Панлейкопенія

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		На 04.2023р		разом	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%
захворіло	55	100	105	100	98	100	20	100	278	100
одужало	51	92,7	98	92,4	92	93,9	19	95	260	93,5
загинуло	4	7,3	7	6,6	6	6,1	1	5	18	6,5

Аналізуючи таблицю 2 та рисунок 2 ми бачимо, що найбільша захворюваність котів на панлейкопенію спостерігалася у 2021 році. Найменша у 2020 році. За чотири місяців 2023 року захворіло 20 котів. Відсоток загинувших котів від хвороби складав по роках 7,3; 6,6; 6,1; 5 відповідно. Найбільший відсоток кількості загинувших тварин був у 2020 році, а найменший 5 % у 2023 році, але він ще не закінчився.

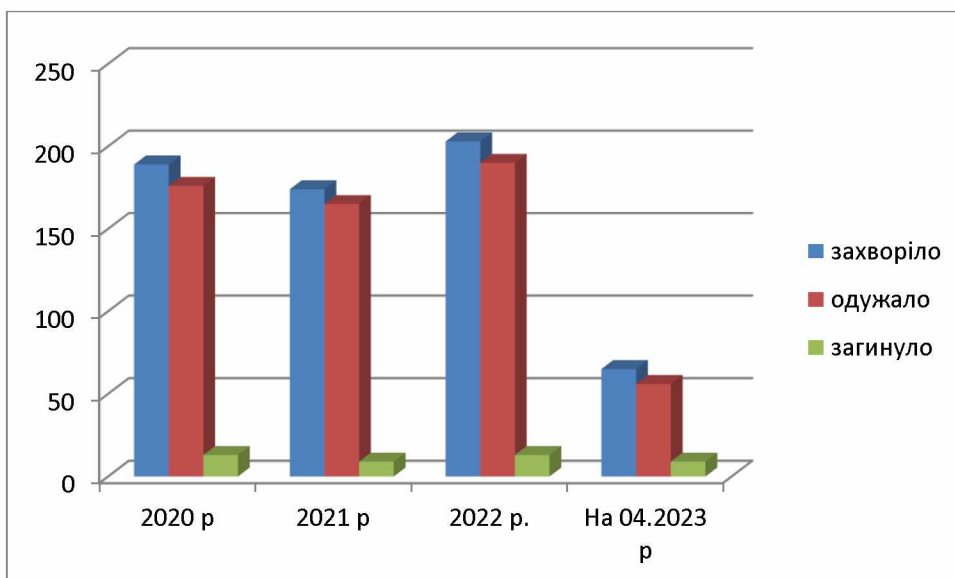
Ріс 2. Результати лікування котів на панлейкопенію

Аналізуючи таблицю 3 та рисунок 3 ми бачимо, що найбільша захворюваність котів на інфекційний рінотрахеїт спостерігалася у 2022 році. Трохи менша у 2020 році та ще нижча у 2021 році. За чотири місяців 2023 року захворіло 65 котів це приблизно третина від захворівших у попередні роки. Відсоток загинувших котів від хвороби був від 13,8 (2023р) до 5,2 (2022р) за час спостережень у середньому сім відсотків.

Таблиця 3.

Інфекційний рінотрахеїт

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		На 04.2023р		разом	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%
захворіло	189	100	174	100	203	100	65	100	631	100
одужало	176	93,1	165	94,8	190	93,6	56	86,2	587	93
загинуло	13	8,9	9	5,2	13	6,4	9	13,8	44	7

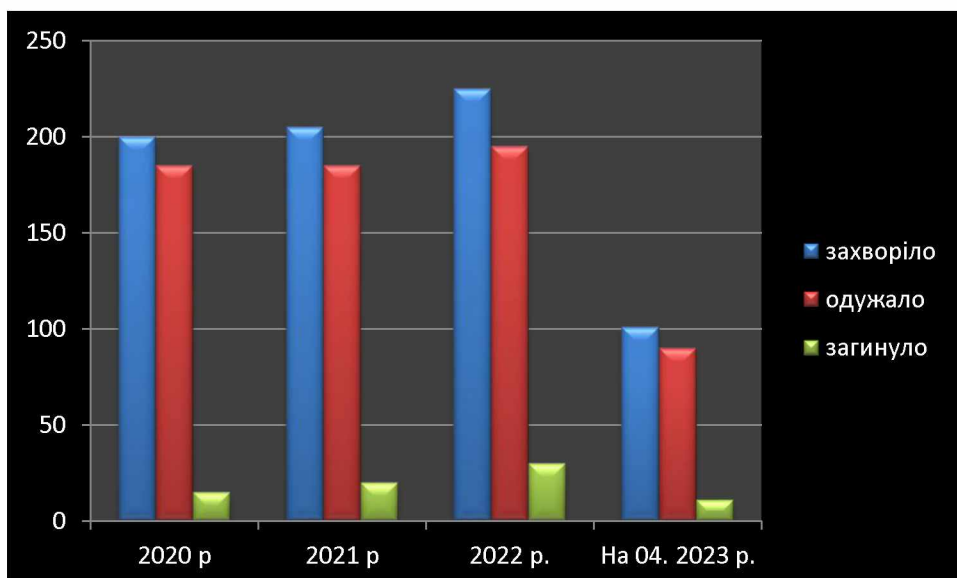
Ріс .3. Результати лікування котів на інфекційний рінотрахеїт

Аналізуючи таблицю 4 та рисунок 4 ми бачимо, що з 2020 року захворюваність котів на каліцивірусну інфекцію поступово збільшується і невиключено, що у 2023 році кількість захворівших тварин буде ще більше. За чотири місяців 2023 року захворіло 90 котів. Відсоток загинувших котів хворих на каліцивірусну інфекцію у середньому складав десять відсотків.

Таблиця 4.

Каліцивірусна інфекція

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		На 04.2023р		разом	
	кількі сть	%	кількі сть	%	кількі сть	%	кількі сть	%	кількі сть	%
захворіло	200	100	205	100	225	100	101	100	731	100
одужало	185	92,5	185	90,3	195	86,7	90	89,1	655	89,6
загинуло	15	7,5	20	8,7	30	13,3	11	10,9	76	10,4

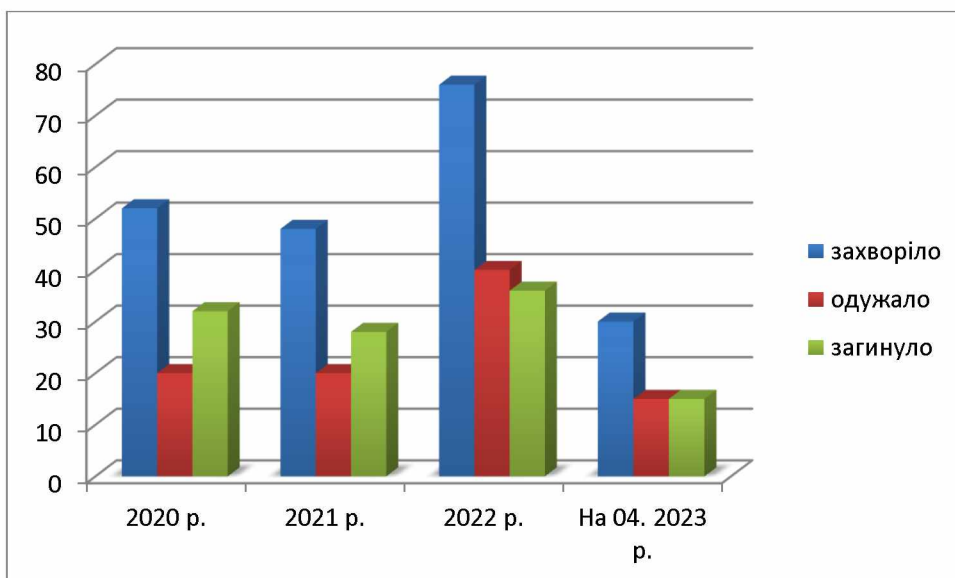
Ріс 4. Результати лікування каліцивірусної інфекції

Вірусний перитоніт поступово розповсюджується серед котів у місті Переяслав. Лікуванню піддається важко відсоток одужавших котів складає приблизно 46, а загинувших 54 за час спостережень. Інформація наведена у таблиці 5 та на рисунку 5.

Таблиця 5.

Вірусний перитоніт

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		На 04.2023р		разом	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%
захворіло	52	100	48	100	76	100	30	100	206	100
одужало	20	38,5	20	41,7	40	52,6	15	50	95	46,1
загинуло	32	61,5	28	58,3	36	47,4	15	50	111	53,9

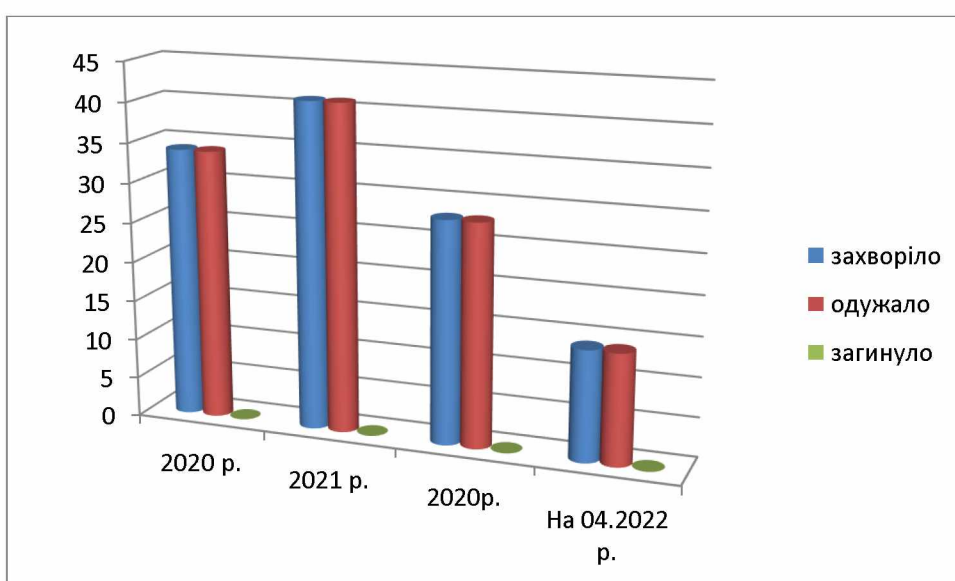
Ріс. 5. Результати лікування котів при вірусному перитоніті

Щодо захворюваності котів на дермофітомікози (мікроспорія і трихофітія) то всі тварини що захворіли були вилікувані (табл. 6,7; рис 6,7).

Таблиця 6.

Мікроспорія

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		На.04.2023 р		разом	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%
захворіло	34	100	41	100	28	100	14	100	117	100
одужало	34	100	41	100	28	100	14	100	117	100
загинуло	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

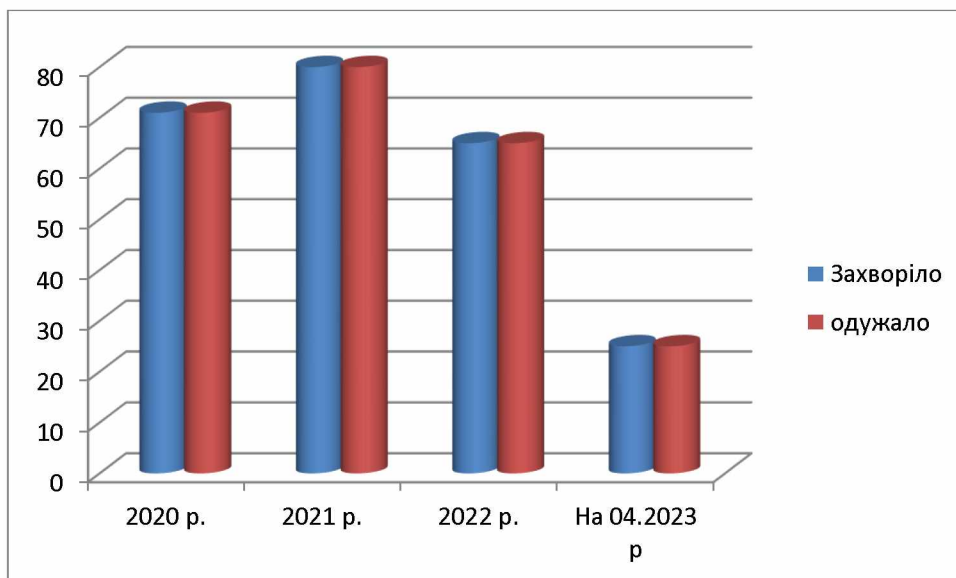

Ріс. 6. Результати лікування котів за мікроспорії

Таблиця 7.

Тріхофітія

Показники	2020 рік		2021 рік		2022 рік		На.04.2023р		разом	
	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%	кількість	%
захворіло	71	100	80	100	65	100	25	100	241	100
одужало	71	100	80	100	65	100	25	100	241	100
загинуло	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Ріс. 7. Результати лікування котів на тріхофітію

Якщо взяти у порівнянні зі всіма інфекційними хворобами, що реєструвалися у м. Переяслав то від зазначених хвороб жодна тварина не загинула. Лікування з застосуванням асоційованих вакцин («Вакдерм», «Вакдерм-F», «Мікродерм» і «Полівак-ТМ») та місцевої дії противогрибкових препаратів має сто відсоткову ефективність.

В загальному у період з лютого 2022 року по квітень 2023 року, до клініки звернулися власники 735 котів, з інфекційними хворобами, з яких 278 з яких хворіли на каліцивіроз, 237 - на вірусний рінотрахеїт, 102 - на панлейкопенію, 50 - на вірусний перитоніт, а у 85 відмічались дерматомікози. Близько 7% (52) від всіх тварин, які потрапили до клініки з вірусними хворобами, загинули від ускладнень чи тяжкого перебігу.

Найчастіше на прийом потрапляли молоді тварини від 2 місяців до 4 років і старші, віком від 7 до 14 років. Летальність складала частіше серед молодих тварин, до двох років.

Загальна профілактика інфекційних хвороб котів включає дотримання санітарних норм утримання тварин та збалансовану повноцінну їх годівлю. Також необхідно регулярно проводити дегельментизацію та боротьбу з ектопаразитами. Не допускати контакту з безпритульними тваринами. Потрібно обережати тварин від стресових ситуацій. За можливості уникати переохолодження. Регулярно проводити дезінфекцію приміщень та предметів догляду за ними. За п'ять – сім днів до профілактичного щеплення проводити профілактичну дегельмінтизацію. З цією метою для котів можна застосовувати наступні препарати: «Дронтал», «Вормікіл», «Гельмістоп», «Енваєр».

2.3.2. Заходи специфічної профілактики

Для специфічної профілактики інфекційних хвороб у котів застосовується ряд вакцин спрямованих на вироблення в організмі сприйнятливих тварин напруженого імунітету від патогену, що може викликати у них захворювання.

Інформація щодо вакцинації котів з 2020 року по квітень включно 2023 року наведена у таблиці 8.

При щепленнях використовуються такі вакцини: «Bioveta biofel» (Чехія) "Біофел РСН" яка містить у складі вірус панлейкопенії (FPV); каліцивірус (FCV) герпесвірус та вірус сказу.

Для профілактики сказу також використовували вакцину "Біокан R". До складу вакцини входить інактивованій Virus rabiei, штам SAD - Внуково-32 хв.

Вакцину вводили підшкірно за лопаткою або у м'язи задньої кінцівки. Тварин вакцинували починаючи з трьох місячного віку. Імунітет за інструкцією виробляється через 14 днів. Тварини які були вакциновані у трьох – дванадцяти

місячному віці повторно введення вакцини проводили через рік після першого введення вакцини.

Також для вакцинації котів від сказу застосовували вакцину виробництва Virbac (Франція) "Рабіген моно". Вакцина інактивована. До її складу входить інактивованій вірус штам VP12. Імунітет настає через три тижні після ін'єкції.

Таблиця 8.

Вакцинація котів з 2020 р . по 04.2023 р. у Ветеринарній клініці "Мухтар"

Показники	2020		2021		2022		На 04.2023р		Разом	
	кількість	ефективність %	кількість	ефективність %	кількість	ефективність %	кількість	ефективність %	кількість	ефективність %
Біокан РСН	426	92	521	94	825	95	345	98	2117	94,75
Біофел РСНР	385	94	453	95	588	97	289	98	1715	96
Нобівак трікет	50	100	65	100	133	100	49	100	297	100
Біокан R	600	100	585	100	1025	100	461	100	2671	100
Рабіген МОНО	85	100	450	100	320	100	109	100	964	100

Вакцину «Біофел РСНР» вводили котам для профілактики панлейкопенії (FPV); каліцивірусної (FCV) та герпесвірусної інфекцій, а також і сказу. Вакцину вводили котам починаючи з двох місячного віку.

Жива вакцина «Нобівак трікет» використовувалася для утворення імунітету у котів для профілактики інфекційного рінотрахеїту, каліцивірусної інфекції та панлейкопенії. Вакцинацію тварин починають з восьми місячного віку. Після щеплення вироблявся імунітет на дванадцять місяців.

У щепленої тварини формується стійкий імунітет через 2-4 тижні після ревакцинації і триває протягом 1 року. Тварин, які були вакциновані, ревакцинують з інтервалом 3-4 тижні. Для підтримки імунітету рекомендується щорічна ревакцинація.

Таблиця 9

Вартість однієї дози вакцини 2020-04.2023 базі Ветеринарної клініки "Мухтар" (грн)

ПОКАЗНИКИ	2020	2021	2022	На.04.2023р
Біокан РСН	100	130	150	150
Біофел РСНР	150	200	250	250
Нобівак трікет	300	300	350	400
Біокан R	50	75	100	100
Рабіген МОНО	100	100	120	150

Найкращий сто відсотковий імунізуючий ефект для профілактики сказу мали вакцини «Біокан R» та «Рабіген МОНО», а для профілактики інфекційного рінотрахеїту, каліцивірусної інфекції та панлейкопенії жива вакцина «Нобівак трікет».

2.4. Розрахунок економічних збитків від загибелі тварин за хвороб інфекційної етіології

Розрахунок економічних збитків від загибелі котів при інфекційних хворобах визначали за загальноприйнятими методиками у ветеринарії.

1. Економічний збиток від загибелі тварини

$$Z_1 = M \times J \times C - B_f, \text{ де}$$

M- кількість загиблих тварин, гол.;

J- середня жива маса однієї тварини, кг;

C- закупівельна ціна одиниці продукції, грн;

B_f- виручка від реалізації продуктів забою, трупної сировини, грн.

$$Z_1 = 249 \times 2100 = 522900 \text{ грн}$$

3. Економічний збиток від недоотримання приплоду

$$Z_3 = (K_n \times P_v - N_f) \times B_n, \text{ де}$$

K_n-коефіцієнт народжуваності, прийнятий за плановими показниками;

P_v- можливий контингент маток для розплоду, гол.;

N_f- фактична кількість новонароджених кошенят, гол.;

B_n- умовна вартість однієї голови приплоду, грн.

$$Z_3 = (120 \times 4 \times 4) \times 2100 = 2016000 \text{ грн}$$

5. Загальний економічний збиток

$$Z = Z_1 + Z_3 \text{ де}$$

Z₁-Економічний збиток від загибелі, грн.;

Z₃- Економічний збиток від недоотримання приплоду, грн.;

$$Z = 522900 + 2016000 = 2538900 \text{ грн}$$

Загальна сума економічних битків від загибелі 249 тварин та можливого отриманого від них приплоду складає 2538900 грн за час спостережень. За умови, що 249 тварин було 129 котів та 120 кішок. Кішка за три роки може народжувати до чотирьох разів і мати від чотирьох і більше кошенят, які у восьми – дев'яти місячному віці здатні народжувати собі подібних. Відповідно власники тварин недоотримали великі кошти у зв'язку з загибеллю тварин.

2.5. Обговорення результатів власних досліджень

Інфекційні хвороби котів реєструються у всіх країнах де є коти, а також і в Україні і безпосередньо у м. Переяслав, Бориспільського району, Київської області.

За останні роки коти міста хворіють на різні хвороби інфекційної етіології. Для цього існують умови, що сприйнятливі для підтримання епізоотичного неблагополуччя серед котів. Вони мають можливість гуляти за межами їх місця проживання. Ареал їх виходу може бути до трьох кілометрів від постійного місця проживання. Дуже часто власники тварин своєчасно або взагалі не вакцинують своїх котів. І вони можуть не мати належного імунітету. У зв'язку з зазначеним у місті спостерігаються періодичні спалахи різних інфекційних хвороб серед котів. Кількість хворих тварин на інфекційні хвороби за останні роки поступово зростає.

Коти, що знаходяться у власників тварин та не мають вільного виходу, а також контакту з іншими котами особливо при парванні та на виставках майже не хворіють. Власники цих тварин їх частіше за все щеплюють. Щодо вікових груп та порід котів найбільше хворіли тварини до трьох років і які мали вільний вихід та контакт з іншими тваринами.

Аналізуючи моніторинг захворювання котів на інфекційні хвороби у м. Переяслав Бориспільського району Київської області можна відмітити, що на зазначені хвороби хворіють як свійські так безпритульні коти. Найбільша

кількість хворих тварин спостерігалась під час гону. У літній час на збудників хвороб спостерігається пагубний вплив сонячного ультрафіолетового опромінення. Патогени під його впливом знешкоджуються.

Основним джерелом збудників інфекційних хвороб є не щеплені тварини, також вірусоносії.

Основою профілактики інфекційних хвороб котів є специфічні та неспецифічні заходи профілактики. Також необхідно постійно проводити заходи щодо покращення знань відносно епізоотичного благополуччя котів з інфекційних хвороб серед заводчиків та власників котів. Для забезпечення епізоотичне благополуччя серед котів до інфекційних хвороб необхідно проводити їх вакцинацію у встановлені терміни і якісними вакцинами.

Вакцинація тварин відноситься до специфічних заходів профілактики інфекційних хвороб. Для специфічної профілактики інфекційних хвороб котів в Україні використовують як живі вакцини так і інактивовані. Не дивлячись на це серед тварин реєструються спорадичні випадки інфекційних хвороб. Серед тварин вони інколи спостерігаються у вигляді рецидивуючих або гострих спалахів.

Аналіз вакцин, що застосовується у ветеринарній клініці «Мухтар» для щеплення тварин вказує на те, що вони мають різну імуногенну властивість. Необхідно також мати на увазі що ефективність вакцинації залежить і від індивідуальної резистентності тварин та імунної відповіді організму на введення чужорідного білку який знаходиться у вакцині.

Так як інфекційні хвороби котів становить небезпеку для інших тварин та людей, то всі маніпуляції з тваринами виконувались відповідно до правил з біозахисту та гігієни в одноразових рукавичках. Столи, переноски та бокси, що мали безпосередній контакт з інфекційно-хворими тваринами, а також посуд та туалет регулярно підлягали санації та дезінфекції. У тому випадку, коли інфекційно-хвора тварина знаходилася на лікуванні у денному стаціонарі, то її власникам рекомендували тримати хвору тварину у приміщенні до якого не зможуть потрапити інші тварини.

РОЗДІЛ 3. ОХОРОНА ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКА В НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЯХ

Соціально-економічна система, правові, технічні, лікувальні та профілактичні відносини контролюються фахівцями з «охорони праці».

Мета охорони праці полягає у контролі технологічних процесів праці з метою збереження здоров'я та функції робітників та підвищення якості їх життя [20,21].

Ряд законів та законодавчих актів регламентують під час професійної діяльності робітників, на державному рівні.

Основні документи що забезпечують і контролюють захист робітників під час їх професійної діяльності на виробництві є: «Конституція України», «Закон України «Про охорону праці»», «Кодекс законів про працю». Зазначені закони діють на підприємствах, в установах, на птахофабриках та у агрохолдінгах; також вони розповсюджуються і на клініки ветеринарної медицини незалежно від форми власності [62,63].

Аналіз стану з охорони праці та безпеки у надзвичайних ситуаціях, проводили у Ветеринарній клініці "Мухтар", міста Переяслава, Бориспільського району, Київської області Полтавської області. Відповідно до діючого «Положення про службу охорони праці», у даній клініці є служба з охорони праці. Її функції виконує особисто керівник .

Відповідальність щодо виконання підлеглими лікарями ветеринарної медицини посадових інструкцій, організацію трудового розпорядку працівників, оформлення інформаційних листів, де відображено шляхи евакуації працівників клініки та пацієнтів за виникнення надзвичайних ситуацій покладено на керівника ветеринарної клініки "Мухтар".

Для запобігання та профілактики нещасних випадків та порушень правил безпеки у ветеринарній клініці "Мухтар", регулярно проводять лекції щодо правил безпечної роботи фахівцями та здійснюються усі передбачені види інструктажів.

Система управління охороною праці (СУОП) представляє собою сукупність шляхів якісного управління підприємствами, які на підставі комплексу нормативної документації проводять цілеспрямовану, планомірну діяльність щодо здійснення завдань і функцій управління з метою забезпечення здорових, безпечних і високопродуктивних умов праці[62,63, 66].

Керівник ветеринарної клініки "Мухтар", керує та відповідає за забезпечення система управління охороною праці. До його обов'язків входить розробка та впровадження відповідних законодавчих актів з охорони праці, встановлених нормативів та сучасних технологічних розробок.

Під його керівництвом проводяться організаційні роботи, планування та прогнозування ризиків щодо різноманітних видів робіт на підконтрольному підприємстві, а саме керування та контроль за проведенням інструктажів пов'язаних з правилами безпеки життєдіяльності та контролем надзвичайних ситуацій й системою охорони праці .

Прогнозування можливих ризиків та аналіз можливих випадків травматизму та наявності професійних захворювань робили у ветеринарній клініці «Мухтар». Керівництвом клініки вивчаються пропозиції робітників щодо покращення роботи клініки, а також здійснюється оцінка умов їх праці відповідно до нормативно правової бази базова з урахуванням результатів паспортизації та атестації робітників.

Облік та аналіз проведених заходів з охорони праці

Для більш ефективного розвитку СУОП та виконання належним чином призначених функцій, потрібно визначити межі відповідальності усіх працівників ветеринарної клініки «Мухтар». За необхідності, керівник та працівники ветеринарної клініки «Мухтар» мають змогу пройти відповідний курс навчання та пройти атестацію у ліцензованому спеціалізованому центрі з охорони праці.

Кожні півроку складаються списки фахівців клініки, які повинні пройти навчання на курсах з охорони праці. Вони затверджується наказом керівника клініки.[66].

Періодичність навчання, атестація та проведення інструктажів неоднакова для різних категорій робітників клініки. Вони залежать від зайнятої посади, та покладених обов'язків на працівника і пов'язана з діючими правилами з охорони праці та безпеці життєдіяльності на підприємстві. По завершенню зазначених заходів складається протокол.

Керівник ветеринарної клініки «Мухтар» проводить інструктажі з СУОП, а саме вступний, первинний, повторний, позаплановий, цільовий.

Про проведення кожного інструктажу, у «Журналі реєстрації інструктажів з питань охорони праці на робочому місці» робиться відповідний запис.

Особливості роботи клініки «Мухтар» у надзвичайних ситуаціях

Погодні умови: великий град, хуртовини, шквальні дощі та вітри, снігові замети можуть нести ризики загрози Ветеринарній клініці «Мухтар». Окрім того одним з небезпечних ризиків може бути електромережа та опалювальна система.

Для профілактики руйнування приміщень, необхідно провести перевірку водозбірних мереж, перевірити ізоляцію електромереж, наявне заземлення та стан даху, щоб не було руйнування покрівлі та замикань електромережі, що може привести до спалахів та пожежі.

План санітарно – гігієнічних, організаційних, економічних, інженерно-технічних заходів:

Санітарно – гігієнічні заходи

1. Вчасно проводити планові дезінфекції робочих місць, столів операційних, обладнання, кліток для тварин.
2. Для працівників ветеринарної клініки «Мухтар» обладнати душову кімнату.
3. Дотримуватись правил сортування та утилізації відходів виробництва.

Організаційні та інженерно-технічні заходи

1. Проводити інструктажі відповідного спрямування для персоналу клініки та перевіряти їх на наявність необхідних знань.
2. Сформувати план дій працівників клініки у разі появи надзвичайних ситуацій.

Економічні заходи

1. Проводити регулярні огляди боксів для тварин, обладнання, перекриття даху, якості електропроводів та котла. Оновити систему каналізації.
2. Закупати у достатній кількості заходів індивідуального захисту робітників клініки.

Лікувально – профілактичні заходи

1. Своєчасно проводити перевірку аптечок та видаляти лікарські засоби, у яких закінчився термін придатності, та поновляти їх.
2. Спланувати час для проходження щорічного медичного огляду

Сценарій надзвичайної ситуації

На випадок пожежі у ветеринарній клініці «Мухтар» є пожежна сигналізація. Також є пульт пожежної безпеки (виклику ДСНС), вогнегасники, ємність з піском, та план евакуації робітників і пацієнтів.

За виникнення пожежі, першою спрацьовує пожежна сигналізація і на пульт пожежної безпеки поступає сигнал для виклику ДСНС.

Керівник та працівники клініки, що присутні на зміні, повинні:

- Якщо протипожежна сигналізація не спрацювала викликати пожежнорятувальну службу,
- Вимкнути електроенергію та систему вентиляції в клініці.
- За необхідністю викликати швидку допомогу.
- Провести евакуацію відвідувачів та тварин з приміщення клініки.
- За можливості, розпочати заходи з ліквідації пожежі.
- Забезпечити безперешкодний доступ пожежно-рятувальної служби до об'єкта де спалахнула пожежа.

- Проконсультувати керівника пожежно-рятувальної служби про конструктивні та технологічні особливості клініки, де виникла пожежа.
- Після приборкання пожежі, разом з представниками ДСНС складаються відповідні протоколи та акти на відбуваюся подію.

ВИСНОВКИ

1. За результатами аналізу стану охорони праці та безпеки життєдіяльності у ветеринарній клініці «Мухтар» можна відмітити, що у клініці система охорони праці на відповідному рівні.

2. Всі працівники мають уніформу. Для обробки поверхонь, підлоги та обробки рук є достатня кількість необхідних дезінфікуючих засобів. Наявності є засоби особистого захисту та гігієни працівників, які необхідні для їх роботи. Обладнання лабораторії та регулярно проходить технологічні огляди та калібрування та має необхідні сертифікати. Травматизації серед робітників клініки не було виявлено.

3. Щорічні профілактичні медогляди працівники клініки проходять за планом. Працівники до роботи не допускаються, як що вони захворіли.

4. У ветеринарній клініці «Мухтар» за виникнення надзвичайних ситуацій є план евакуації, перевірені вогнегасники та ємності з піском.

РОЗДІЛ 4. ЕКОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА

Охорона навколишнього середовища (екології) та збереження природних ресурсів є одним із основних завдань людства. Рациональний відбір та використання природних ресурсів люди повинні здійснювати повсякденно. Усунення руйнівного антропогенного впливу повинно частково або повністю бути усунено [22].

Екологія вивчає закономірності складних біологічних систем та взаємовідносин між різними видами організмів, що організуються та існують в системі природного середовища, охоплюючи певну нішу відносини тварин і рослин, які утворюють спільність між собою і навколишнім середовищем. Ернст Геккель вперше запропонував термін «Екологія». У книзі («*der Organismen Generelle Morphologie*» («Загальна морфологія організмів»)) Ернст Геккель вперше описав взаємозв'язки між різними мікроорганізмами у навколишньому середовищі [22,43].

Систему оцінки можливих технологічних, екологічних, соціальних, та демографічних ризиків при проведенні проектування вивчає Екологічна експертиза. Вона характеризує функціонування підприємств та об'єктів різних форм власності, а також відповідальність відповідно до прийнятих рішень, і бути спрямовані на усунення негативного впливу антропогенного характеру на навколишнє середовище. Для його захисту та профілактики можливих наслідків антропогенної діяльності людини та уникнення подальшого негативного впливу на екологію проводиться аналіз і вивчення технологій, засобів, матеріалів та шляхів будівництва й експлуатації різноманітних об'єктів господарювання. [22, 65]

Екологічна експертиза здійснює моніторингові дослідження відносно природних ареалів, а також здоров'я людей. Вона аналізує ступень ризиків відносно втрат або порушень щодо екологічної безпеки за діяльності людини. Також вивчає дотримання правил екологічної безпеки на підконтрольних об'єктах. Також при проведенні екологічної експертизи здійснюється розробка

та аналіз запропонованих пропозицій щодо охорони природних ресурсів та навколишнього середовища.

На кожний підконтрольний ветеринарній медицині об'єкт необхідно прогнозувати та розраховувати ризики можливих антропогенних факторів, які можуть впливають на навколишнє середовище та його забруднювати. З метою покращення екологічного стану та зменшення впливу антропогенного фактору на навколишнє середовище існують гігієнічні нормативи щодо очисних споруд, також існує судова відповідальність та система штрафів за забруднення навколишнього середовища, а саме за скидання токсичних речовин у водні чи інші природні об'єкти. Використання природних ресурсів здійснюється на підставі ліцензійних умов. Держпродспоживслужба та громадські організації здійснюють контроль екологічною безпечністю підприємств. Для осіб, що здійснили екологічний злочин та нанесли шкоду екології або здійснили правопорушення щодо екологічної системи передбачена юридична відповідальність, а також система покарань для порушників. Переробні заводи та інші підприємства можуть забруднювати навколишнє середовище і якщо на них відсутні очисні споруди, сучасно обладнанні фільтри державні інспектори можуть припинити діяльність до усунення порушень [21,22,43,65].

Закон України щодо "Охорони атмосферного повітря" (Київ 1999 р); Земельний Кодекс України (прийнятий 19.12.1992 р.), Водний Кодекс України, затверджений 06.07.1995 року регламентують охорону навколишнього природного середовища України.

Екологічній експертизі підлягають підконтрольні об'єкти за наступними завданнями:

- 1) Моніторинг ступеню ризиків екологічних станів і заходів безпеки як планової так і вже проведеної роботи.
- 2) Повна комплексна оцінка екологічної експертизи ділянок наукових установ.

- 3) Стосовно об'єктів, що підлягають експертизі та нормативам екологічних законодавчих актів, діючих санітарних правил і норм, здійснювати відповідний зміст екологічної експертизи.
- 4) Надавати об'єктивну оцінку впливам об'єктів екологічної експертизи, по відношенню до природного ареалу, стану навколишнього природного середовища та діяльності і здоров'я людей.
- 5) Оцінювати повний обсяг та ефективність необхідності та обов'язковості заходів по здійсненню всебічної охорони природного середовища та людей.
- 6) Сформулювати ефективні та всебічно обґрунтовані висновки та пропозиції по відношенню до напрямків екологічної експертизи .
[21,22,43,65]

Екологічна експертиза здійснювалася у Ветеринарній клініці "Мухтар", міста Переяслава, Бориспільського району, Київської області.

Основними завданнями Ветеринарної клініки "Мухтар" є профілактика, діагностика та лікування незаразних та інфекційних хвороб тварин, забезпечення населення інформацією, щодо ветеринарних питань. Лікарі ветеринарної медицини проводять огляд тварин, їхнє лікування, щеплення та дослідження тварин. Обслуговуються тварини які утримуються у приватному секторі, роблячи виїзди по місту та району. В бориспільському районі знаходиться 11 громад і 43 села. Провідними галузями господарств у районі є птахівництво, свинарство та молочне скотарство, які розвинені як і в господарствах так і приватному секторі.

Основними завданнями Ветеринарної клініки "Мухтар" є профілактика, діагностика та лікування незаразних та інфекційних хвороб тварин, забезпечення населення інформацією, щодо ветеринарних питань. Лікарі ветеринарної медицини проводять огляд тварин, їхнє лікування, щеплення та дослідження тварин. Обслуговуються тварини які утримуються у приватному секторі, роблячи виїзди по місту та району. У Бориспільському районі

знаходиться 11 громад і 43 села. Провідними галузями господарств у районі є птахівництво, свинарство та молочне скотарство, які розвинені як і в господарствах так і приватному секторі.

Приміщення клініки, предмети догляду, стаціонарні бокси, спеціальне обладнання, що використовується для роботи з тваринами, згідно графіків дезінфікують. Для дезінфекції застосовують дезінфекційні засоби такі як «Парвостоп» та «Дезірекс Форте»).

Відходи від ветеринарної діяльності клініки сортирується та своєчасно вивозиться на утилізацію. У приміщеннях своєчасно проводиться санітарна обробка, а саме механічне прибирання сміття, підмітання та вологе прибирання. Для знищення патогенів, що можуть знаходитися у повітрі та контамінувати важкодоступні місця для вологого прибирання, застосовується бактерицидна лампа. Кварцування приміщень здійснюється 2 рази на день. Якщо приймали інфекційнохвору тварину то обов'язково додатково проводиться дезінфекція та кварцування.

Повітряне середовище у виробничих приміщеннях відповідає зоогігієнічним вимогам. Волого-температурний режим, газовий склад та ступень бактеріального забруднення у межах норми. У результаті прийому тварин інколи виникають специфічні запахи. Їх необхідно усувати. Для цього у клініці об лаштована спеціальна вентиляція та автономне опалення.

Дотримуючись санітарних норм для роботи у клініках ветеринарної медицини можна попередити можливі ризики зараження людей патогенами від інфікованих тварин при зооантропонозних хворобах, а, по-друге, - попередити їх розповсюдження за межі клініки та забруднення навколишнього середовища, а відповідно і покращення епізоотичної ситуації на підконтрольній території.

ВИСНОВКИ

1. Інфекційні хвороби котів розповсюджені в усіх країнах де є коти, в тому числі і в Україні.
2. Місто Переяслав Бориспільського району Київської області має напружену епізоотичну ситуацію щодо інфекційних хвороб котів: панлейкопенія, інфекційний рінотрахеїт, каліцивірусну інфекцію, вірусний перитоніт, мікроспорія та трихофітія.
3. Сказ серед котів міста Переяслав не було зареєстровано у 2022-2023 році.
4. При вірусному перитоніті котів спостерігається найбільша загибель тварин до 54%.
5. Дерматофітози (мікроспорія та трихофітія) мають 100% одужання.
6. Вакцини « Біофел РСНР» , «Нобівак трікет» та «Біокан R» мають сто відсоткову імуногенну активність.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук М.У. Оздоровлення господарств від хламідіозу. Ветеринарна медицина України. 2010. №7. С17.
2. Борисевич В.Б., Борисевич Б.В. Хвороби кішок. К., Акваріум. 1997. 143 с.
3. Брагіна О.Є., Орлова О.Є., Дмитрієв Г.А. Деякі особливості життєвого циклу хламідій. Атипові форми існування (огляд літератури).ЗППП. 1998. №1. С.3-9.
4. Бусол В., Горжеєв В., Постой В та ін. Епізоотологічний моніторинг: Сказ. Ветеринарна медицина України. 2002. № 4. С. 8–11
5. Вербицький П. І., Достоєвський П. П. Довідник лікаря ветеринарної медицини. К. : Урожай, 2004. 1280 с.
6. Вержехівська О.М. Боротьба зі сказом. Здоров'я тварин і ліки. 2008. № 8. С. 3–6
7. Галатюк О. Є., Радзиховений М. А. Організація профілактичних та оздоровчих заходів при інфекційних хворобах тварин [Методичний посібник]. – Житомир : Рута, 2013. – 456 с.
8. Галатюк О.Є., Передера О.О., Лавріненко І.В., Жерносик І.А., Інфекційні хвороби котів. Навчальний посібник. 2016. 137с.
9. Галюк В.П. Стан профілактики та боротьби зі сказом тварин у Київській області . Ветеринарна медицина України. 2009. № 9. С. 16–18.
10. Гаскелл Р. М., Беннет М. Довідник з інфекційних хвороб собак і котів. Пер. с англ. – М. : Акваріум ЛТД, 1999. 452 с.
11. Гаскелл Р.М., Беннет М. Довідник з інфекційних хвороб собак і котів. М. «Акваріум» 2004.
12. Глотова Т.И. Дерматомікози собак и котів в умовах міста. Ветеринарія. – 1998. - №1. – С. 59-61.
13. Головіна Н. П., Колодієв Ч. Б. Роль збудників дерматофітозов при дерматитах собак і котів. Ветеринарія.-1999

14. Головіна Н.П., Красота Л.А., Галушко Л.Х. та інш. Живі грибні вакцини нове направлення мікології. Ветеринарна патологія. 2003. № 1. С. 9192.
15. Горбачева П., Макаров В.В. Рекомбінантна антирабічна вакцина для оральної імунізації лисиць. Ветеринарна патологія. №3 (33). 2010. С. 16–18.
16. Гришок Л., Недосєков В., Падалка О. Стан профілактики та контролю сказу в Україні й завдання на перспективу. Ветеринарна медицина України. 2005. №11. С. 7–10.
17. Гришок Л.П., Недосєков В.В., Полупан І.М. Проблеми специфічної профілактики сказу домашніх тварин в Україні. Ветеринарна медицина України. 2009. № 7. С. 11–13.
18. До всесвітнього дня боротьби зі сказом. Вет. медицина України. 2009. №11. С. 15–16.
19. Дрожже Ж.М. Філогенетичний аналіз ізолятів вірусу сказу від домашніх м'ясоїдних на території України. Ветеринарна медицина: Міжвідом. тематич. наук. зб. Вип. 92. Х. 2009. С. 166–169.
20. Зеркалов Д.В. Безпека праці: монографія. Київ: Основа, 2012. 637 с.
21. Зеркалов Д. В., Полукаров Ю. О. Безпека праці в медичних закладах : довідковий посібник. Нац. техн. ун-т України "КПІ", Ін-т енергозбереження та енергоменеджменту. Київ : Основа, 2011. 696 с.
22. Екологія: підручн. / Бобильов Ю. П. та ін. Харків: Фоліо, 2014. 672 с.
23. Елізбарашвілі Є.І. Вірусний рінотрахеїт котів . Ветеринарна практика. 2001. №14. С. 13 – 17.
24. Елізбарашвілі Є.І. Елізбарашвілі М.М. Рахманіна М.М, Уласов В.І. Рінотрахеїт котів. Ветеринарія. 1995. №8. С. 50-52.
25. Елізбарашвілі Є.І., Уласов В.І. Епізоотологічні аспекти інфекційного рінотрахеїту котів Ветеринарна патологія. 2006. №3. С. 18 – 22.
26. Епізоотична ситуація в Європі по особливо небезпечним хворобам. Сучасна ветеринарна медицина. № 3 (24). 2010. С. 3–4.

27. Зезекало В. К., Передера С. Б., Щербакова Н. С. Оновлення таксономічної класифікації мікроорганізмів порядку Chlamydiales. Вісник Полтавської державної аграрної академії. 2019. № 1. С. 207–215. DOI : 10.31210/visnyk2019.01.24.
28. Інструкція про заходи щодо боротьби зі сказом тварин, Головне управління ветеринарної медицини з держветінспекцією Мінсільгосппроду, Наказ, Інструкція, от 15.03.1994, № 5.
29. Ісхаков Г. М., Купріянова А. В., Равілов Р. Х. Специфічний імуноглобулін проти хламідіозу собак і котів Актуальні питання ветеринарної медицини: Мат. Сіб. междунар. наук.-практ. конференції (Новосибірськ, 12-13 лют. 2004 г.) : В 2 ч. Ч. 1 / Новосиб. держ. агр. ун-т. - Новосибірськ, 2004. - С. 64-66.
30. Йін С. Повний довідник з ветеринарної медицини дрібних свійських тварин. М. : Акваріум-Прінт, 2008. – 1024 с.
31. Кайзер С. Е. Довідник лікарських препаратів дрібних тварин. Пер. с нім. В. В. Домановської. М.:Акваріум-Прінт, 2005. 416с
32. Караваєв Ю.Д., Маркін Ю.Н. Хламідіози тварин - заходи боротьби і специфічної профілактики. Ветеринарія. 2003. №6. С. 3-6.
33. Каришева А. В. Спеціальна епізоотологія. Підручник. К. : Вища освіта, 2002. 703с.
34. Кінологія: посібник/ за заг. ред. д.п.н., професора В.В. Вербицького. Київ: «НЕНЦ», 2017. 383 с.
35. Конє М.С., Корчан Л.М., Омельченко Г.О., Корчан Г.О. Поширення дерматофітозів собак і котів у м. Полтава Проблеми зооінженерії та ветеринарної медицини: зб. наук. праць Харківської ДЗВА. 2014. Вип. 28, Ч. 2. «Ветеринарні науки». – С. 620–623.
36. Коротоножкіна О . Хламідіоз котів. Джерело доступу: rolandus.org › library › veterinary › hlamidioz
37. Крилов, А.Н., Рахманіна М.М., Уласов В.И. Визначення рівня антитіл до каліцивірозної інфекції в РНГА . Зб. наук. тр. ВГНКИ. М. 1999. Т.61.. С.

- 44-47.
38. Ксьонз І. М. Історія вивчення хламідіозу та таксономічне положення збудника. Ветеринарна біотехнологія. 2011. №18. С.140-148.
 39. Ксьонз І. М. Хламідіози тварин : [монографія] Полтава : Оріяна. 2012. 318 с.
 40. Ксьонз І. М., Цівенко Т.М., Касала Р.О., Лисак О.М. Хламідіози котів і собак – Київ: Видавничий дім «Вініченко», 2017 – 108 с.
 41. Ксьонз І.М. Епідеміологічне значення хламідійних інфекцій тварин і птахів. Ветеринарна біотехнологія: бюлетень. 2009.№15 С. 199-208.
 42. Ксьонз І.М., Юхно В.М. Діагностика та заходи профілактики та боротьби з хламідіозами сільськогосподарських тварин. Посібник. Полтава. ПДАА. 2009. 128с.
 43. Лакуша Н.М. Світ екобезпеки людини: глобалізаційні виклики [монографія]. Київ: Логос, 2016. 264 с.
 44. Любецький В.Й., Провалова О.П. Поширеність хламідій та мікоплазм при хворобах репродуктивної системи у дрібних тварин. ЛНУВМБТ ім.. С.З. Гжицького Т.13. №4 (50)., Ч.1. 2011. С.253-256
 45. Мартинюк О.Г. Особливості застосування імуноотропних препаратів за лікування собак і котів/Науково-технічний бюлетень НДЦ біобезпеки та екологічного контролю ресурсів АПК. Т.3.№2, 2015
 46. Масліков С.М., Алякіна М.А. Хламідіоз очей у безпритульних котів м. Дніпропетровськ. ЛНУВМБТ ім.. С.З. Гжицького, Т.15№3 (57),ч.1. 2013. С. 187-192.
 47. Матринюк О. Г. Визначення ефективності лікування дерматофітозів у котів. Науковий вісник НАУ. 2005. №91. С. 184–187
 48. Методи лабораторних досліджень сказу. ВОЗ Женева, 1975. С. 85–94, 311–319.
 49. Недосеков В.В. Порівняльна оцінка методів лабораторної діагностики сказу. Ветеринарна патологія. № 1. 2002. С. 41–47.

50. Недосеков В.В., Мартинюк О.Х., Ксоньз І.М. Вивчення біологічних властивостей збудника хламідіозу собак та кішок. 2008.
51. Недосеков В.В., Гришок Л.П., Полупан І.М. та ін. Оздоровлення території України від сказу – невідкладні завдання науки і практики. Ветеринарна медицина України. 2009. №1. С. 12–13.
52. Недосеков В.В., Гришок Л.П., Полупан І.М., Іванов М.Ю. Оздоровлення території України від сказу – невідкладне завдання науки і практики. Ветеринарна медицина України. №2. 2009. С. 12–13.
53. Недосеков В.В., Полупан І.М., Гришок Л.П., Іванов М.Ю. Антирабічні вакцини в ветеринарній медицині. Ветеринарна біотехнологія. 2007. №11. С. 141–150.
54. Нестеров, І.В., Сепіашвілі Р.І. Імунотропні препарати і сучасна імунотерапія у клінічній імунології та медицині. Алергологія і імунологія. 2000. Т.1. С. 18–28.
55. Ничик С. Проблемні аспекти превентивної стратегії щодо виникнення антропургічних вогнищ сказу. Ветеринарна медицина України. 2005. № 10. С. 40–42.
56. Ничик С.А. Сучасні аспекти профілактики сказу в Україні. Ветеринарна медицина: Міжвідом. темат. наук. зб. Вип.85. Х., 2008. С. 327–329.
57. Ничик С.А., Бабкін М.В., Прохорятова О.В. та ін. Вивчення особливостей епізоотичного процесу та епізоотичної ситуації щодо сказу в Україні. Ветеринарна медицина: Міжвідом. темат. наук. зб. Вип.86. Х., 2006. С.254–258.
58. Ничик С.А., Бабкін М.В., Прохорятова О.В. та ін. Вивчення особливостей епізоотичного процесу та епізоотичної ситуації щодо сказу в Україні. Ветеринарна медицина: Міжвідом. темат. наук. зб. Вип.86. Х. 2006. С.254–258.
59. Ожерелков, С.В., Сосновска О.Ю., Кожевнікова Т.Н. Основні механізми противірусної дії фоспреніла – препарату природнього походження. VII Міжн. конф. з пробл. ветеринарного обслуговування дрібних

- домашніх тварин. Київ, 2002. С. 20-23.
60. Перепечаев, К. А., Кузнецов Д. П., Уласов В. И. Герпесвірусна інфекція котів: клінічні форми и патогенез захворювання, шляхи передачі інфекції, лабораторна діагностика. Журнал «Біо – ветеринарна клініка».- 2005.- №7.-С. 15-18.
61. Перепечаев, К. А., Кузнецов Д. П., Уласов В. И. Герпесвірусна інфекція котів: клінічні форми и патогенез захворювання, шляхи передачі інфекції, лабораторна діагностика . Біо-ветеринарна клініка. 2005. №8. С. 6-10.
62. Про затвердження положень про державні лікарні ветеринарної медицини : Наказ від 13 березня 2017р. №127 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0469-17>
63. Про затвердження Правил охорони праці в лабораторіях ветеринарної медицини: Наказ від 20 квітня 1999р. № 67 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0695-99>
64. Про затвердження типового положення про порядок проведення навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою: НПАОП 0.00-4.12-05 від 26 січня 2005р. № 15 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0231-05>
65. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року : Закон України від 28 лютого 2019р. № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19>
66. Про охорону праці : Закон України від 14 жовтня 1992р. № 2694-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>
67. Промислові види ссавців: загальна характеристика. Освіта.UA: веб-сайт. URL: <http://ru.osvita.ua/>
68. Рахманіна М.М., Елізбарашвілі Є.І., Уласов ВІ. Виділення та ідентифікація збудників каліцивірозу та інфекційного рінотрахеїту котів. Зб. наук. тр. ВГНКИ. 1995. Т. 57. С. 12-20.

69. Рахманіна, М. М. Уласов В. І. Особливості клінічного прояву каліцивірусної інфекції у котів, викликані різними штамми вірусу. М. Ветеринарна патологія. 2006. №3. С. 22-26.
70. Рахманіна, М.М., Уласов В.І. Клініко-епізоотологічні особливості каліцивірозу котів. Ветеринарна практика. 2001. №3-4. С. 9–17.
71. Рахманіна, М.М., Уласов В.І. Протиепізоотичні заходи в пітомніках котів, небезпечних по каліцивірозу. Ветеринарна практика. 2001. №2. С. 12–14.
72. Ремсі Я., Теннант Б.. Інфекційні хвороби собак та котів. Практичне керівництво. М. : Акваріум-Прінт, 2005. – 290 с.
73. Романенко О.А., Дрожже Ж.М. Сучасні вимоги щодо лабораторної діагностики сказу тварин. Ветеринарна медицина: Міжвідом. тематич. наук. зб. Вип. 91. Х. 2008. С. 391–395.
74. Романішина Ю.Р., Скрипник В.Х., Скрипник А.В. Деякі аспекти хламідіозів непродуктивних тварин та птахів. Вісник Білоцерківського державного аграрного університету. 2012. 10 (99), 5-8.
75. Санін О. Ліпін О., Зінченко Є. Ветеринарний довідник традиційних та нетрадиційних методів лікування котів. 2-е вид., випр. та доп. М. : Центрполіграф, 2007. 649 с.
76. Старченков, С.В. Заразні хвороби собак та котів. СПб: Сотіс, 2001. С. 180-181.
77. Ушкалов В.О., Бабкін М.В., Романенко О.А. та ін. Результати випробувань ефективності інактивованих рідких вакцин проти сказу вітчизняного виробництва. Вет. медицина України. № 5. 2010. С. 36–37.
78. Хаїтов Р. М., Пінегін Б. В. сучасні імуномодулітори: основні принципи їх застосування. Імунологія. 2000. № 5. С. 4–7.
79. Хамадєєв Р.Х., Хусаїнов Ф.М., Євстіфєєв В.В. Основні фактори епізоотичного процесу і розробка заходів специфічної профілактики хламідіозу. Сільськогосподарська біологія. Серія Біологія тварин. 2004. №6 С. 70-77.

80. Шкіряні хвороби котів. С. Паттерсон. М. : Акваріум-Прінт, 2002. 164с.
81. Яценко І.В., Мітрофанов О.В., Бондаревський М.М. та ін. Ветеринарне законодавство України. Збірник нормативно-правових актів. Книга перша «Особлива частина». Харків: ХДЗВА, 2012. 326с.
82. Addie D., Radford A., Yam P. Cessation of feline calicivirus shedding coincident with resolution of chronic gingivostomatitis in a cat. *Journal of Small Animal Practice* . 2003. Vol.44. P.172-176.
83. August J.R. Feline upper respiratory disease. Texas A&M University USA. 1999. 191 p.103–108.
84. Battilani M., Vaccori F., Carelle M. Virulent feline calicivirus disease in a shelter in Italy: a case description. *J. Res. Vet. Sci.* 2013. P. 1-8.
85. Bridger J.C., Dastjerdi A.M. Bovine calici-like viruses (SRSVs) as a cause of diarrhea in cattle. . Abstracts of ESVV Symp. on caliciviruses. 1996. 15-17-th Sept. UK.- p.17.
86. Carlos A. Driscoll, Juliet Clutton-Brock, Andrew C. Kitchener and Stephen J. O'Brien. The Evolution of House Cats. *Scientific American*. URL: <https://web.archive.org/web/20100208115328/http://www.scientificamerican.com/article.cfm?id=the-taming-of-the-cat> (Архів оригіналу за 2010.02.08)
87. Coyne M.J., Burr J.H.H., Yule T.D. et al. Duration of immunity in cats after vaccination or naturally acquired infection. *Vet.Rec.* 2001. 149 18 – P. 545 – 548.
88. Crandell R. A., Rehkemper J. A. et al. Experimental feline viral rhinotracheitis. *J. Am. Vet. Med. Assoc.*- 1961. Vol. 138. - P. 191-196.
89. Daniels M. J. , Golder M. C. et al. Feline viruses in wildcats from Scotland . *J. Wildl. Dis.* 1999. Vol. 35.- P. 121-124.
90. Expert Consultation on Rabies. Technical Report Series 931 // WHO. 2005. – 121 p.
91. Grail A., Harbour D. Restriction en-donuclease analysis of DNA from isolates, of feline herpesvirus type 1. *Jpn. J. Vet. Sci.*-1990. Vol. 52. - P. 1007-1013.

92. Perry Martin Ultimate Animals 2015
93. Top Ten Countries With Most Pet Cat Population. URL: <https://www.mapsofworld.com/world-top-ten/countries-with-most-pet-cat-population.html>
94. [http:// www.gribok.ru](http://www.gribok.ru).
95. <http://doctorfungus.org/1/12sdf>
96. <http://en.wikipedia.org/wiki>
97. <http://stoman.ru>
98. <https://nmcbook.com.ua/wp-content/uploads/2017/10/%d0%a1%d0%bf%d0%b5%d1%86%d1%96%d0%b0%d0%bb%d1%8c%d0%bd%d0%b0-%d0%b5%d0%bf%d1%96%d0%b7%d0%be%d0%be%d1%82%d0%be%d0%bb%d0%be%d0%b3%d1%96%d1%8f.pdf>
99. <https://www.zoetisus.com/Conditions/Pages/Dermatology/dermatophytosis.aspx>
100. https://www.zoetisus.com/conditions/pages/dermatology/fungal-culture_iframe.aspx
101. Ksyonz I. M., Zezekalo V. K., Peredera S. B., Shcherbakova N. C., Peredera Zh. O., Kone M. S., Rak T. M., Kravchenko S. O., Kanivets N. S. Chlamydial infection monitoring within wild mammals in Ukraine. World of Medicine and Biology. 2019. № 1 (67). P. 227–232. DOI : 10.26724/2079-8334-2019-1-67-227.
102. Particularity of Rabies epidemiological process in Ukraine / M.V. Babkin, M.A. Golovko, O.M. Verzhynovsky et al. Ветеринарна медицина України. 2013. № 8. С. 7–10.
103. Sykes J.E. Feline Chlamydophilosis. Clinical Techniques in Small Animal Practice. 2005. №20, 129–134.
104. Wandeler A.I. Rabies Vaccinology and Immunology . First International Conference on Rabies in Europe. 2005. P. 181–185. 90
105. www.medlinks.ru/article.php?sid=16464.

106. www.mold-help.org/1/23sdf
107. www.nbuu.gov.ua/portall/all/herald/2003-3
108. www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?cmd=Retrieve&db=PubMed&list_uids=969572&dopt=Abstract.

ДОДАТКИ